

1981 - 1

~ 't ONDERSCHOER ~

heemkunde denekamp

't Onderschoor

De oude Twentse boerderijen hadden vaak een onderschoor, als een soort portaal voor de poortachtige hoofdtoegang naar de deel. Deze toegang was voorzien van de dubbele 'niendeurri', welke aaneensloten tegen de uitbreembare middenstijl in stiepel. De stiepel kon zijn voorzien van het huismerk of een andere versiering. Bovendien had de stiepel een figuurlijke betekenis: daarin bleef immers eens het brachtpit steken, dat een 'huum' of hunsniefke een brutale hoerensnede nagooide. Als 'n stiepel verwijderd was konden de volgeladen oogstwagens er doorrijden tot onder 't slop'. In het stiepelgat sloot 'de lappe' uit het Gamsveen het 'blauwe dampke' dat de 'zwarte dood' veroorzaakte. In Ootmarsum trekt men bij het 'vloggeln' um 'n stiepel'.

Door het 'hoondergat' van de niendeur konden de laatste kippen naar binnen. De kofkond 'Siep' of 'Tollo' kon ook 's nachts een oogje houden op het erf achter het huis. De hoer zelf lenslotte kon veilig uitkijken 'oaver 'n ondersten niendeur'.

Het onderschoor was een veilige schuilplaats bij slecht weer. Vaak ook diende het als bergplaats voor het dagelijkse gerief, zo als 'n rieszessern', 'n ziket', 'n strikkaaken', 'n ploogstraampn' en de 'peerdezellns'.

Menig hoerensoon zal in het onderschoor zijn liefde verklaard hebben 'an zien wiels', wat dan vaak weer leidde tot een 'brulfte' en tot het voortbestaan van het Twents geslacht.

Kortom, het onderschoor had in het leven van de Twentenaar een functie van verbinding tussen binnen en buiten, het was een veilige hewaarplaats, het leende zich goed als uitzichtspunt en het hoofdplaats voor menselijke contacten. Daarom dit onderschoor als symbool van het streven van

Heemkunde Henekamp —

Tekening van onderschoor en tekst — J. A. Veldhuis

't ONDERSCHOER

officieel contactorgaan van heemkunde denekamp

3e jaargang 1981 nr. 1 indit nummer

Het blad verschijnt vier keer per jaar, aan het eind van het kwartaal en wordt gratis toegezonden aan de leden.

De lidmaatschapskosten bedragen voor leden, woonachtig in de gemeente Denekamp, voor 1981 minimaal f.12,50; de bijdrage voor de overige leden is f.18,50.

Losse nummers kosten f.5,--, exclusief verzendkosten.

Oplage: 400 stuks.

Kopy voor dit blad kan ingeleverd worden bij de redactie. Publikaties blijven eigendom van de auteurs. Overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is dan ook slechts toegestaan na toestemming van de schrijver.

REDACTIE 't ONDERSCHOER

H.Boink, Diepengoor 16, Denekamp, tel. (05413)2261 - vormgeving en eindbewerking.

J.A. den Ouden, Clematisstraat 26, Denekamp, tel. (05413)2800 - administratie.

BESTUUR HEEMKUNDE DENEKAMP

J.H.Borgman, voorzitter; H.Boink, secretaris; W.A.J.Nijhuis, penningmeester; H.A.Booijink, G.L.B.Broekhuis, C.C.M.Hamers, S.M.Heerink-Reerink en S.Wynia.

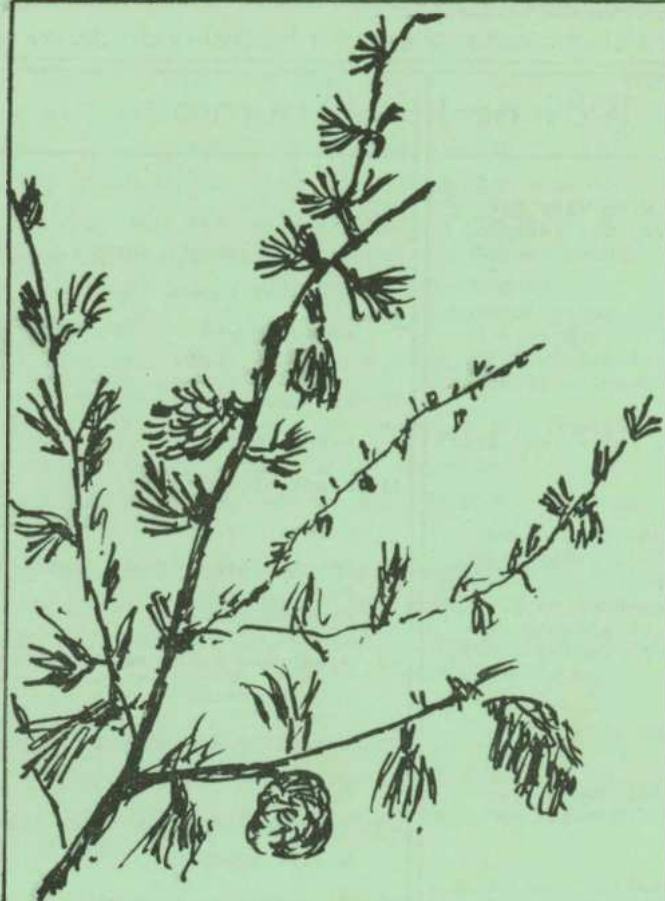
BANK

ABN-Bank te Denekamp.

Rekeningnummer: 59.57.16.547.

pag.

- 1 'n woord van te vuurtin
redactie
- 7 op de hoogte
- 10 nen zwèërver
E.Poc-Hermolink
- 11 aandacht voor
- 14 een tekening van de Sint Nicolaaskerk
Guus Goorhuis
- 19 landkruis in Noord Deurningen
R.J. Derkman
- 23 verdeling markegronden Denekamp(?)
J.A. den Ouden
- 29 wetenswaardigheden over uilen
W.A.J. Nijhuis
- 37 hoe Tilligte in 1834 aan een
nieuwe schoolmeester kwam
H. Boink
- 47 de Neanderthaler in Denekamp? (1)
J. Veldhuis
- 49 parochiegeschiedenis van Lattrop(?)
Coen Hamers
- 55 uilenkasten
Jos Bruns
- 57 geschiedenis van de Ikonenkunst
W.A. Beekman

De lariks.

De dennen zijn zo somber, de eiken zijn nog kaal;
ik vind de bomen saai in maart - o nee, niet allemaal!
Ik zie al groene kwastjes, met rood er tussenin;
de lariks heeft zich mooi gemaakt, dat is een goed begin!

Voor al de al ietwat oudere lezer zal het opgevallen zijn dat hij of zij deze regels zonder veel moeite en hulpmiddelen kan lezen. Na veel aansporen van verschillende kanten, zelfs van jongere mensen, heeft de redactie besloten dit voorwoord en ook overigens zoveel als mogelijk is, alle daarvoor in aanmerking komende teksten in een zo duidelijk en leesbaar mogelijke letter weer te geven. Hierdoor moet uiteraard wat ingeleverd worden op de tekst van de verhalen, maar dat past in deze economisch voor ons land zo moeilijke tijd zelfs treffend, dat "inleveren". Maar waar schrijf je voor? Om gelezen te worden, toch. Wel nu!

Verder is er aan ons contactorgaan weinig veranderd. Voor nog meer hanteringsgemak hebben we op verzoek getracht op de "omslagrug" het jaar en nummer te vermelden, opdat u het boekje gemakkelijker in uw boekenkast terug kunt vinden. U ziet het, service staat bij ons hoog in 't vaandel, en zo hoort het ook.

Tenslotte wil ik hier melding maken van een gewijzigde rubriek. De eerste twee jaargangen kenden we de rubriek "belangrijke berichten". Hierin werden de bijeenkomsten, excursies, lezingen, exposities, nieuwe aanwinsten bibliotheek en verzochtenen streekliteratuur vermeld.

Deze opzet is verlaten. De rubriek is opgedeeld in twee nieuwe rubrieken met een eveneens nieuw uiterlijk. Hierbij speelt een achterliggende gedachte van het bestuur een belangrijke rol. Het bestuur heeft

zich er namelijk begin dit jaar voor uitgesproken om over haar activiteiten, buiten de lezingen en dergelijke, meer bekendheid te geven aan de leden. Men is van mening dat de leden er recht op hebben voortdurend geïnformeerd te worden over de stand van zaken.

Dit biedt u als lid dan tevens de mogelijkheid hierop in te haken, hieraan mee te doen en in elk geval hierin mee te denken.

Nu is het niet zo dat in deze aflevering alles al vermeld wordt, waarmee we ons bezighouden. Dat zal langs de weg van de geleidelijkheid kenbaar worden gemaakt.

Op deze wijze hopen we de coördinerende functie van het bestuur tot steun te kunnen zijn.

Het is overigens ook erg belangrijk om te weten waarmee de individuele leden bezig zijn en wel met name om geen dubbel onderzoekwerk te doen. Men hoeft dan niet te stuiten -en dat zou heel wel denkbaar kunnen zijn- op gevoelens van frustratie. Dat zou immers jammer zijn.

Voor het overige is de opmaak van het boekje vrijwel ongewijzigd gebleven.

Ons boekje, ons contactorgaan!!

We zijn gestart met het derde jaar in het zesde jaar van ons bestaan van de heemkundegroep.

Nu is twee jaar in een mensenleeftijd nog geen respectabel aantal op hetgeen daar normaal gesproken in de verwachting ligt.

We zouden in ons geval echter zeker al wel mogen constateren, dat we levenskansen bezitten en misschien evenals die peuter van twee, die net drie is geworden, aan het begin staan van een nog erg druk wordend bestaan. We hopen het in elk geval. En die hoop biedt ons kansen die we niet onbenut zullen laten. Het is bovendien, vinden we, een zinvolle vrijetijdsbesteding, te ijveren voor de kennis van je eigen dorp en buurtschap en streek, dit in relatie met zijn vroegere cultuur en natuur. Laten we dat met zijn allen voor ogen blijven houden.

Vrijetijdsbesteding en cultuurbehoud, vrijetijdsbesteding en verbreiding van de kennis van je eigen cultuur, van je natuurlijke omgeving. Vrijetijdsbesteding en de natuur en milieu.

Vrijtijdsbesteding in de natuur: spelenderwijs vertrouwd raken met deze natuur; op verkenning, zou je het ook kunnen noemen. Welke methode is voor kinderen en zelfs volwassenen direkter en doeltreffender? Bij de bron, heilzaam.

Vooraf voor kinderen, zij zien veel meer dan volwassenen over het algemeen zullen waarnemen. Voor kinderen is alles nieuw, immers. Je moet er enig geduld voor kunnen opbrengen. Soms raken ze even van het pad, zien daar een paar meter verder in 't veld een prachtige veer staande rechtop tussen de heide, alsof die er van nature thuis hoort. Volwassenen zouden het amper zien, ook niet willen zien denk ik. Maar het is toch wel belangrijk. Want juist op deze manier raakt het kind vertrouwd met zijn omgeving, met de natuur.

Een dag in 't bos levert dan misschien meer op dan een heel biologieboek. Want als een kind weer iets is duidelijk gemaakt "in de praktijk" vergeet het dit niet gauw, ja allicht nooit weer. Hij zal dit steeds bijblijven, terwijl het een leerzame ondersteuning is voor de nu eenmaal niet te missen "theorie". Kinderen hebben een eigenlijk nooit falende opmerkingsgave. Hierover stond ook een zeer lezenswaardig artikel in de Twentsche Courant van vier februari 1981 met als titel "Spelenderwijs op verkenning in de natuur". Eind vorig jaar bijvoorbeeld vertoefden we tijdens de herfstvakantie in Drenthe regelmatig in de bossen. Hoe kan het daar ook anders, zou je misschien denken.

Tijdens de wandelingen kwamen we regelmatig stukken tegen in de bossen, waar gekapt of liever gezegd gezaagd was, uitgedund was.

Het restant van een pas gevelde boom biedt schitterend de gelegenheid een kind van zeven jaar te vertellen, duidelijk te maken, hoe het kan zien hoe oud een boom nu eigenlijk is. Wel, je gaat eens met zijn allen naar zo'n afgezaagde boomstronk toe en vertelt hoe dit is waar te nemen. Bij elke volgende en volgende en volgende boomstronk moet er gestopt en geteld worden. Dat gaat dan zo de hele vakantie door. Vervelend? Wel nee, fijn en het kind vergeet het nooit weer. Als het hierover nu iets leest of op school wordt erover gesproken, begrijpt het kind precies waar het over gaat en hoe je dat zelf ook kunt

zien. Vriendjes en vriendinnetjes worden aangemoedigd. En zo komt dan de bal op natuurlijke wijze aan het rollen. Door de natuur, de natuur waaruit wij eigenlijk allemaal voortkomen, waarvan we deel uitmaken, en waaraan we onze levensadem ontlelen. Laten we deze natuur leefbaar en genietbaar houden. Dat kost soms veel inspanning. Maar onze kinderen zullen er -wederom- dankbaar voor zijn. Daar kunt u van op aan!

Vrijetijdsbesteding was eens toch -in onze ogen althans- de spinvisite! De spinvisite, waarover we het tijdens de eerstvolgende praataavond willen hebben. Want we vinden het wel zaak, soms zelfs dringende noodzaak, dat de aandacht voor onze oude vaak in de grote vergeethoek geraakt zijnde volksgebruiken niet verflauwd, niet in aandacht afneemt, althans wat de inhoudelijke kant ervan betreft. In dit verband herinner ik me dat ik in het eerste nummer van dit blad van het vorig jaar in deze zelfde rubriek geschreven heb over "dien'nhooln". Wacht, ik haal het boekje er even bij. Op pagina 5 bijna onderaan staat: "Onlangs hoorde ik iets van 'dien'nhooln'. Dit moet een soort spel geweest zijn, waarmee de jongelui zich vroeger pleegden bezig te houden. Met name 'op de boer' kwam dit veel voor. Het speelde zich af rond 'ne hoop heuj op de del', waarbij 'ne fosh stro' een zekere functie had".

Tot nog toe heeft hier niemand een antwoord op kunnen geven. En dat is toch eigenlijk te zot om over te spreken. Het spel moet toch zeker nog wel bij ouderen (in Lattrop en Breklenkamp) bekend zijn.

Nog steeds zijn we vol vertrouwen over dit -oude- volksgebruik op het gebied van de ontspanning. Want, dat had men vroeger ook wel eens nodig.

Dan kunnen we dit in elk geval vastleggen, op papier, een beetje zielig lijkend misschien, tegen de achtergrond van onze moderne massa-communicatiemiddelen. Tegen deze achtergrond menen we er ook goed aan te doen melding te maken van de voortreffelijke film over Agelo, over de voormalige marken Groot en Klein Agelo. U zult er ongetwijfeld over gelezen hebben in de krant. Velen zullen de film wellicht gezien hebben. De reacties waren erg spontaan.

Overigens ligt hier nog wel een werkterrein voor een stel enthousiaste mensen braak!! Trouwens, niet alleen hier. Ook op ander gebied is nog voldoende te doen om iets van onze vroegere en zelfs huidige plaatselijke cultuuropvatting vast te leggen. Dit kan bijvoorbeeld heel goed door gesprekken met oudere mensen op geluidsband vast te leggen. U zult eens zien, hoeveel plezier u hiervan later beleeft. Beslist!

Nostalgie? Welnee, gewoon betrokkenheid, dingen kunnen waarderen, iets willen zien. Het is misschien wat ver gezocht in dit verband, maar als een Liefhebber van de klassieke muziek met gevoelens van ontroering naar bijvoorbeeld de "vijfde" van Beethoven luistert, noemen we dat toch geen "nostalgie". Mensen dat zou toch te gek zijn, niet?

Nu, daarom!

Maar dat wil niet zeggen, dat je niet over een beetje nostalgie, omdat hedentijdse woord nog maar eens weer te gebruiken, mag beschikken, als je je betrokken voelt bij het heemkundewerk; natuurlijk wel!

Tot besluit. Wat dacht u ervan, zouden we een zomerse lente krijgen of.....? Als we de Twentsche Almanak moeten geloven krijgen we van alles een beetje: wind, regen, zelfs in mei nog lichte nachtvorst, dit alles opgevuld met zon. En zon hebben we hard nodig, om onze natuur weer uit haar winterslaap te wekken.

Graag staan we open voor reacties op de inhoud van dit blad. Ook als u zomaar suggesties hebt houden we ons aanbevolen.

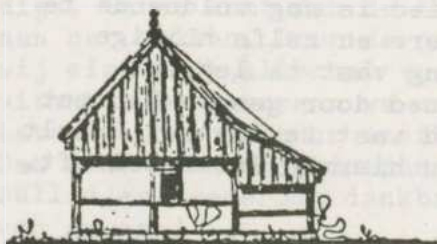
Tot de volgende keer!

Denekamp, 20 maart 1981.

Namens de Redactie.

H.Boink.

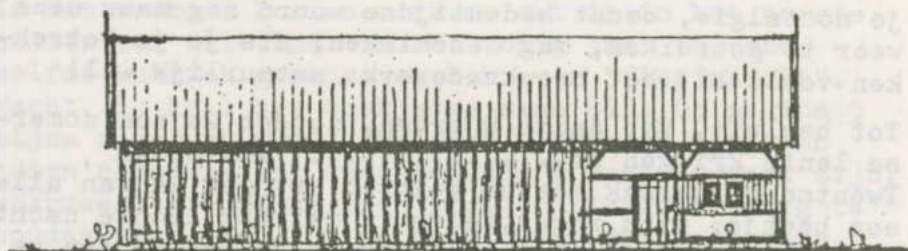
Gehoord: "Zo geleerd bin ik nich
ik keer leever 'n struôtke of"

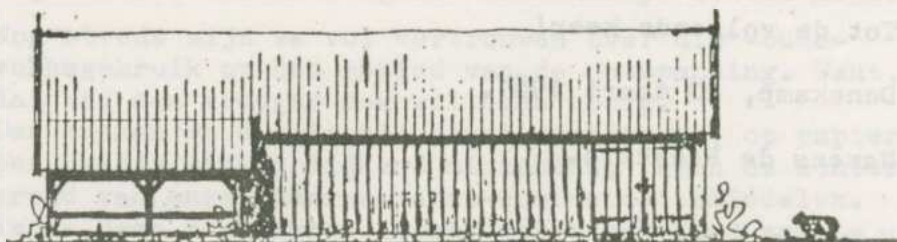
.rechtzijdig gevel

.linkerzijdig gevel

.voorgevel.

.achtergevel.

reconstructietekening van het klöpfeshoes annex schaapskooi, dat gestaan heeft in de buurtschap Berghum; vervaardigd door de Dene-kamper architect Gerh. Buuscher

op de hoogte

In de rubriek "op de hoogte" vragen wij deze eerste keer uw aandacht voor: stand van zaken met betrekking tot de herbouw van het klöpfeshoes; straatnamen, wat zeggen ze ons?; boerderijmuseum, pas op de plaats?; nieuwe aanwinsten enz.

STAND VAN ZAKEN HERBOUW KLÖPKESHOES

Bij het lezen hiervan zult u mogelijk gaan denken: was er dan een klöpfeshoes, daar hebben we nooit iets van geweten.

Welnu, dat is nog begrijpelijk ook. Daarom ook heeft het bestuur gemeend dit soort rubriek in te moeten voeren, opdat u ervan op de hoogte wordt gehouden en blijft van hetgeen zich ook op dat terrein in onze omgeving afspeelt.

Duidelijk genoeg is het dat we attent blijven. Ook op het gebied van onze volks- en bouwkunst.

Voor wat betreft een eventuele herbouw van het (voormalige) klöpfeshoes (dat gestaan heeft bij Haafkes in Berghum; dan weet u tenminste waar het hier over gaat) willen we u in het kort iets vertellen. Eerst iets over de achtergrond van de gedachte "herbouw" en vervolgens iets over de ontwikkeling, die momenteel gaande is.

In een volgende editie van dit blad zullen we trachten in een artikel wat ruimere aandacht te schenken aan de historische achtergrond van dit klöpfeshoes.

Daarom nu in het kort.

Op 1 september 1976 is door ons op verzoek van de gemeente Denekamp aan haar advies uitgebracht over eventuele herbouw. Op 24 februari 1977 kregen we als reactie: onder dankzegging voor advies delen wij mee dat deze aangelegenheid zal worden bezien bij de herinrichting van het recreatieplan 't Goor. Dat was alles! Wij hadden namelijk geadviseerd het mede in dat verband te willen bezien. Eind 1979 heeft het bestuur zich wederom hier over beraten. Onze bezorgdheid werd uitgesproken over het feit dat er nog maar steeds geen vorderingen kwamen.

Op 29 januari 1980 is er naar aan-

leiding daarvan een bijeenkomst geweest met betrokken participanten: de gemeente Denekamp, de plaatselijke VVV en Heemkunde. Er zijn toen enkele afspraken gemaakt.

Het zou echter nog bijna een jaar duren voor zich nieuwe ontwikkelingen zouden voordoen.

In januari 1980 was overeengekomen dat herbouw het beste kon plaatsvinden ergens in de buurt waar het gebouwtje in 1971 werd afgebroken; in Berghum dus.

Inwoners van deze buurtschap hebben zich bereid verklaard hieraan mee te werken.

Thans is het dan zover dat herbouw door kan gaan. Dankzij en met medewerking van de ontsluitende inzet van ons lid B.J. Derkman is het in beginsel gelukt een plaats te vinden, waar dit gebouwtje compleet met schaapskooi herbouwd kan worden.

Wij houden u natuurlijk op de hoogte!

STRAATNAMEN

We zijn bezig onze straatnamen (in de gemeente Denekamp dus) te verklaren, zoals dat met een mooi woord heet. We willen aan de straatnamen meer duidelijkheid geven, vooral voor onze jeugd, maar ook voor anderen, ook voor nieuwe inwoners, die we nog steeds zo graag als "vrömdn" plegen te betitelen.

Straatnamen, "What's in a name?"

Wat zeggen ze ons? Vele alles, anderen spreken voor zich, weer anderen zetten ons wellicht voor een raadsel. In de vorige aflevering van dit blad hebt u hierover ook al kunnen lezen (pagina 49).

Wel, om daartoe een bijdrage te leveren hebben enkele deelnemers van onze werkgroep geschiedenis zich bereid verklaard dit veel omvattend project ter hand te nemen en alles eens op een rijtje te zetten. Het zijn: B.J. Derkman, G. Goorhuis en J.A. den Ouden. Als alles klaar is zal dit aangeboden worden aan de gemeente. Gehoopt wordt dan dat de gemeente de straatnaamborden, waar dat nodig is, voorziet van toelichtende verklaringen, zoals we dat elders in den lande

ook veelvuldig zien.

Als u onjuistheden hebt bespeurd of suggesties voor verklaringen hebt, neemt u dan gerust contact op met een van de hiervoor genoemde personen.

BOERDERIJMUSEUM OF ALLEEN MAAR EEN OPSLAGPLAATS VOOR AGRARISCHE GE- BRUIKSVORWERPEN

Wellicht herinnert u zich de pleidooien die wij hebben gehouden voor de totstandkoming van een boerderijmuseum.

Tot op heden echter steeds nog zonder resultaat, in elk geval in onze gemeente! Want het heeft er alle schijn van dat we met onze schrijftactiviteiten wel "oor" hebben gevonden bij de binnen de gemeente Denekamp liggende stad Ootmarsum. We hebben tenminste nog niet zo lang geleden in de krant kunnen lezen van de ontwikkelingen die Ootmarsum zich voorstelt.

Daar denkt men een groots opgezet plan voor ondermeer de zogenaamde natweerrecreatievoorziening, waarvan een boerderijmuseum onderdeel zal gaan uitmaken.

Weer een verkeken kans voor Denekamp? Zitten we dan met zijn allen te slapen? Moet Denekamp zijn vele duizenden toeristen bij slecht weer niets bieden? Of heeft men liever dat ze naar Ootmarsum gaan?

Al in 1976 hebben we hierover van gedachten gewisseld met het gemeentebestuur van Denekamp. Men vond 't allemaal wel aardig en mooi, maar "wie betaalt dat?" was de uiteindelijke slotvraag. En daar is 't van die zijde tot nu toe bij gebleven.

Toen we meenden een mogelijkheid te zien in het erf Boddenkuper werd ons de illusie al gauw ontnomen: dit kostte de gemeenschap te veel geld. En al die toeristen dan, die Denekamp jaarlijks aandoen, leveren die de gemeenschap niet veel op? Of spelen alleen individuele belangen en belangetjes hier een rol? En wordt zodoende aan een wezenlijk stukje cultuurbehoud en cultuuroverdracht weer voorbijgegaan.

Mensen dat is toch jammer, er is nog zoveel materiaal bij onze agrariërs waarvan we vrij zeker weten, dat ze er wel iets van willen afstaan voor een boerderijmuseum. Van materiaal

van, nou zeg, de laatste vijftig jaar. Want de ontwikkeling gaat zo hard. Vorig jaar zagen we in Brandlecht nog een aardappelstomer.

Wie kent nog zo'n ding?

En het gaat niet alleen om dergelijke grote dingen. Ook om de gebruiksvoorwerpen van klein tot groot.

Maar, ja, waar moeten we er mee heen? Er hebben ons al verschillende mensen gezegd dat ze wel het een en ander hebben om op te laten halen voor dit doel.

Na de ontmoedigende reacties van de zijde van ons gemeentebestuur en de ons eigenlijk wel een beetje veront- rustende berichten van Ootmarsum's plannen (die wij hen overigens van harte en terecht gunnen); daar ziet de stadse gemeenschap blijkbaar wel de zin van de agrarische boerschap. zijn we natuurlijk nog niet bij de pakken neer gaan zitten.

Nee, dat doe je niet zomaar met iets waar je eigenlijk al zo'n vijf jaar mee bezig bent.

We hebben getracht om voorlopig een opslaggelegenheid te vinden voor dit materiaal. Ondertussen kunnen we dan zinnig blijven ijveren voor ons boerderijmuseum, terwijl belangstellenden de gelegenheid wordt geboden, over- tollig materiaal al vast op te laten slaan.

Momenteel zijn we daarover in onder- handeling met de Stichting Edwina van Heek, de eigenaresse van Singraven. Achter het Huis Singraven staat na- melijk een grote schuur, die nog flink wat ruimte heeft, om dergelijk mate- riaal te plaatsen. We hebben er alle hoop en vertrouwen in dat we tot over- eenstemming komen. Dan kunnen we in elk geval al iets bieden. Zogauw hierover meer bekend is, zul- len we daarvan mededeling doen.

AANWINSTEN

Graag willen we u op de hoogte houden van hetgeen we de laatste tijd zoal aan "nieuwigheid" in ons bezit hebben gekregen, hetzij gekocht, hetzij ge- kopieerd, of gewoon ontvangen hebben.

Het boek "Monumenten van Losser" uit- gave van de Historische Kring Losser en geschreven door L.Olde Meierink, 1981.

Ne gapse geschriften Groep 1, deel 1;

Almelo, van jaar tot jaar, (jaartallen-boekje); uitg. van het Genootschap Stad en Ambt Almelo, 1979.

Opgravingen in Nederland, uitgave Staatsuitgeverij, geschreven door dr. L.A. Louwe Kooymans.

Reproducties van de oorspronkelijke kaarten van ± 1830 van de voormalige marke Breklenkamp.

Topografische en militaire kaart van de gemeente Denekamp, verkend in 1848.

Postroutekaart + catalogus van Holland van 1810.

Van de volgende stukken hebben we kopieën; de originelen zijn aanwezig in het Rijksarchief Overijssel te Zwolle.

Inventaris van het rechterlijk archief van het richterambt Ootmarsum (1629-1634; 1682-1811).

Inventaris van de Archieven der Vredegericht te Ootmarsum (1811-1838) en van het kantongerecht Ootmarsum (1838-1877).

Inventaris Notarieel Archief Ootmarsum (1811-1842)

Het omvangrijke plm. 550 pagina's tellende Markeboek van Lattrop-Tilligte (1575-1853).

Markeboek van Nutter en Oud Ootmarsum (1679-1821).

Inventaris van het archief van het kasteel Rechten; onderdeel: Huis Noord Deurningen.

Verder de volgende boeken nog:

Jaarboek Twente 1981.

Jahrbuch des Heimatvereins der Graf-schaft Bentheim 1981.

Twentsche Almanak 1981.

VELDNAMENONDERZOEK

Belangstellende leden voor het veldnamenonderzoek zullen de laatste tijd hierover in de krant nog wel eens iets hebben kunnen lezen.

Een poosje geleden is het eerste onderzoek in Overijssel afgesloten en gepubliceerd. Deze publikatie is de eerste van een reeks, die over veldnamen in de verschillende gemeenten, zal verschijnen.

Dit veldnamenonderzoek geschiedt onder

supervisie van het Rijksarchief, de Culturele Raad van Overijssel en het Bureau Naamkunde te Amsterdam. Coördinator is de heer Halfman van het Rijksarchief te Zwolle.

Het onderzoek in ons gebied, dat omvat de gehele gemeente Denekamp, wordt verricht door de heer J.A. den Ouden. Hiertoe wordt door de gemeente Denekamp ook gesubsidieerd, voor wat betreft de reiskosten.

De heer den Ouden is met zijn onderzoek begonnen in augustus 1977 in de v.m. marke Noord Deurningen. Momenteel is hij gevorderd tot Lattrop. Vrijwel het grootste deel van de gemeente Denekamp heeft hij (voor de eerste keer) gehad. Er zijn nog wel enkele "witte" plekken, zoals dat heet. Daar zal hij straks nog trachten iets aan te doen.

Daartbij moeten we niet denken dat er uiteindelijk geen lege plekken meer zijn. Want dat is en blijft illusie.

Mocht u als agrariër nog geen bezoek hebben gehad van onze veldnamenonderzoeker dan kunt u contact opnemen met hem.

Telefoon (05413) 2800.

WAT BIEDT HET VOLGENDE NUMMER

In de eerstvolgende editie van dit blad zal onder meer iets te lezen zijn over: kerkgeschiedenis van Tilligte, Aanleg Kommiezendijk en onze dorpspomp.

Madeliefje

Op nen hook van de oale schop
zat nen zwêerver ôp nen steen.
Stil keek e veur zik hên,
hee veulde zik zô alleen.

'n Tuk van zien 'n veslett 'n jas
bualde bie j um oarig oet.
Doar zat luk ett 'n veur hem in,
nen knömm 'n oale stoet.

Meer doaran harre noe gin zin,
hee wol alleen, meer röst,
Want hoôstn mosse of en too
en har ôk zêerte in zien böst.

Hee rild 'oawer' d'hee le hoed, was koald,
har koorts en proatte in zik zacht.
Gin stukske stoet kreeg hee nog vôt;
't wör â doonker 't wör â nacht.

Gin mêenske, dee hem doer zag zittn,
gin êen, dee hem zô nog zag.
'n Boer von 'n zwêerver 'n aandre môdrgn,
toore doad nâöst 'n steen doar lag.

E. Bos-Hermelink.

Wanneer 'n ieder was geliek
En alle meanske effen riek
En elk an taofel was e-zett
Wel brach di-j dan 't ettn.

aandacht voor

In deze nieuwe rubriek treft u mededelingen aan over excursies, tentoonstellingen, bijeenkomsten, nieuw verschenen literatuur enzovoort.

EXPOSITIE OVER IKONEN

Op de grote en sfeervolle expositiezolder van Huize Keizer is vanaf zondag 29 maart 1981 een erg interessante en tegelijk ook unieke tentoonstelling te zien van Ikonen. Wellicht denkt u bij uzelf: Ikonen, wat zijn dat. Welnu, daarom heeft de redactie besloten een klein artikel hierover op te nemen in dit blad. Daar willen we u dan ook graag naar verwijzen.

De expositie is te bezichtigen tijdens de openingsuren van het eveneens in Huize Keizer gevestigde VVV-kantoor. Tevens wordt u dan in de gelegenheid gesteld om in een klankbeeld te aanschouwen hoe een Icoon wordt gemaakt. Want, dat moet u van ons aannemen, het is een hele grote Kunst!!

PRAATAVOND

Op dinsdag 31 maart 1981 vindt de laatste praatavond van dit seizoen plaats. Die avond zullen we praten over spinvisites en nog wat. Belangstellenden worden rond acht uur 's-avonds graag verwacht in het Koetshuis van Huize Keizer.

EXCURSIES IN DE NATUUR

De drie groene verenigingen in Denekamp hebben een gezamenlijk excursieprogramma opgezet voor de eerste helft van 1981. Onder de drie groene verenigingen worden verstaan: I.V.N.-afd. Denekamp, onze Werkgroep Flora en Fauna en de Vereniging van Vrienden van Meester Bernink's Museum Natura Docet.

Het programma ziet er als volgt uit: Zaterdag 4 april: Geologische excursie naar het Lutterzand (Ver. Vrienden Natura Docet).

Vertrek 's-morgens om 10 uur vanaf het museum Natura Docet.

De excursie staat onder leiding van de heer J. Vleenvliet (geoloog Natura Docet). De tocht gaat langs de Dinkel, waar in de oevers bepaalde ontsluitingen aan het licht treden zoals "de Beuningerlaag".

Dinsdag 21 april: Grevenmaat en omgeving (I.V.N.-afd. Denekamp). Vertrek om 19.00 uur vanaf het museum Natura Docet.

De Grevenmaat is een klein, wat achteruit gegaan stukje loofbos, dat toch nog wel erg leuke dingen te zien geeft. Er loopt een beekje door en dat maakt het bos extra aantrekkelijk. Er zal dan gekeken worden naar de voorjaarsvegetatie van het eikenhaagbeukenbos met onder andere bosanemoon, klaverzuring, gele dovenetel en muskuskruid. Ook de omgeving is leuk, vooral langs de opoordijk en langs het Lutterkerkpad.

Zaterdag 23 mei: Haaksbergerveen (I.V.N.-afd. Denekamp). Vertrek 13.30 uur vanaf het museum Natura Docet. Graag laarzen meenemen.

Het Haaksbergerveen is een stuk hoogveen, waarin vroeger door boeren uit de omgeving turf werd gestoken. Het is een tamelijk groot, zeer rustig gebied met vooral veel vogels (o.a. de wulp). Aan planten is er zoal te zien: de koningsvaren, zonnedauw, blaasjeskruid en misschien ook waterdrieblad. Sommige van de uitgeveende gaten beginnen al weer aardig dicht te groeien met veenmos met daarop veenpluis of wollegras. Een heel ander soort verlandingsvegetatie dus dan die te zien is in de "Weerribben" of sommige plaatsen aan het kanaal Almelo-Nordhorn. De omstandigheden zijn dan ook volkomen anders.

Dinsdag 16 juni: Aamsveen (Werkgroep Flora en Fauna). Vertrek 19.00 uur vanaf het museum Natura Docet.

Het Aamsveen is een groot complex afgetakeld hoogveen, waar vroeger turf werd gestoken. Het is een zeer rustig gebied met veel vogels en bloemen, vooral orchideeën. Verzoeken laarzen mee te nemen.

Zaterdag 20 juni: Korenburgerveen nabij Winterswijk (Werkgroep Flora en Fauna). Vertrek 's-morgensvroeg om 6.30 uur vanaf het museum Natura Dooct.

Het Korenburgerveen, totale grootte 80 ha, bestaat uit drie delen namelijk het Meddose-veen, het Vragenderveen en het Corlese-veen. Het complex, gelegen aan weerszijden van de spoorlijn Winterswijk-Groenlo, is een typisch komveen dat enige meters lager ligt dan de omliggende zand- en keileemafzettingen. Op de veendijken, die bij de turfwinning gespaard zijn, groeit elzenbroekbos met gagel, rijstbes, vossebes en koningsvaren. Op de hooilanden groeien diverse soorten orchideeën.

Men wordt verzocht zich van te voren voor deze excursie op te geven, als het kan vóór 19 juni en wel bij: H.H.L. Klieverik, de Plevier 12 te Denekamp. tel. (05413) 3091.

De kosten bedragen voor leden f.1,-- en voor niet-leden f.2,50.
Denk aan het tijdstip van vertrek!

VOORJAARSBIJEENKOMST

De traditionele voorjaarsbijeenkomst hebben we gepland op dinsdag 28 april 1981. Deze vindt dit keer plaats in het dorp Denekamp. We weten nog niet precies wat het gaat worden, maar daarover leest u tegen die tijd wel het een en ander in het Denekamps-Weekblad en de regionale pers.

EXCURSIE SINGRAVEN

Voor onze voorjaarsexcursie blijven we in de buurt. Deze gaat namelijk naar Singraven. Waarom Singraven, zult u zich misschien afvragen. Wel, daar menen we een antwoord op te kunnen geven. We veronderstellen namelijk, en we durven dat met enige zekerheid zelfs aan te nemen, dat velen van u nog nimmer het Huis en zijn mooie tuinen heeft bezocht, dat menigeen van u nog nooit achter de schermen heeft gekeken, al ligt het ook naast de deur. We vinden dat enigszins te begrijpen en stellen ons dan ook voor u daartoe een gelegenheid te scheppen. Van de eigenaresse van het landgoed Singraven hebben we toestemming gekregen om hier op zaterdag 16 mei 1981

een bezoek te brengen.

We kunnen dan bekijken hoe het er aan de binnenkant uit ziet, zowel huis als tuin.

Het fraaie en leerzame arboretum wordt onder deskundige rondleiders bezichtigd. De molens zullen natuurlijk niet vergeten worden. Voor de bezichtiging van het huis moet u f.3,25 per persoon betalen. Daar dient u even rekening mee te houden. Voor het overige is de toegang vrij.

Graag hopen we dat u van deze toch wel een beetje unieke gelegenheid gebruik zult maken.

Als u de datum even wilt noteren: zaterdag 16 mei 1981; aanvang half elf 's-morgens bij de watermolens op Singraven. We begroeten u daar graag.

AVONDWANDELINGEN IN DE NATUUR

De laatste tijd hebben zich verschillende nieuwe leden aangemeld voor onze werkgroep Flora en Fauna. Daar deze mensen graag iets meer van de natuur willen weten, hebben wij gemeend wat meer kleinere excursies te moeten organiseren.

De bedoeling is om twee keer per maand een avondwandeling te maken en wel de eerste en laatste maandag van de maand, te beginnen in de maand april. Deze wandelingen zullen worden gehouden in de onmiddellijke omgeving van het dorp Denekamp. Hierbij wordt gedacht aan het kanaal Almelo-Nordhorn met zijn rijke flora en andere mooie plekken in de omgeving.

Zij die hieraan wensen deel te nemen kunnen zich opgeven bij de volgende adressen: H. Klieverik, de Plevier 12, Denekamp; tel. (05413) 3091, of bij: W.A.J. Nijhuis, Kasteellaan 4, Denekamp; Tel. (05413) 1453.

Bij voldoende deelname zal de eerste excursie plaatshebben op maandag 6 april 1981. Tijdstip en plaats van vertrek zal nader bekend worden gemaakt.

NIEUWE LEDEN

Het is al weer een poosje geleden dat wij u informeerden over het aantal leden van onze vereniging. Dat was in juni van het vorig jaar. We kwamen toen per 1 juni op 151.
Thans kunnen we u melding maken van

een gestagde groei. Het ledental per medio februari 1981 bedroeg toen namelijk 195. Daarnaast hebben we een 22 tal abonnementen op ons contact-
orgaan.

U ziet het, de belangstelling is nog steeds groeiende. En dat moet eigenlijk ook. We hebben nog veel meer mensen nodig, die ons willen steunen.

Hebt u belangstelling, vraagt u dan eens informatie of.....meldt u gewoon aan als lid. Om de kosten hoeft u het toch niet te laten, ondanks deze tijd van inleveren, menen wij.

OPNIEUW AANMELDEN DEELNEMERS FLORA EN FAUNA

Aangezien de ledenlijst van de Flora en Fauna niet overeenstemt met de werkelijkheid zouden wij het zeer op prijs stellen, dat zij die willen deelnemen aan deze werkgroep, dit kenbaar maken aan W.A.J. Nijhuis, Ka-steellaan 4, Denekamp; tel. (05413-1453) Daartoe treft u voor in dit boekje een aanmeldingsformulier. U kunt dit ook telefonisch kenbaar maken.

De ledenlijst is dan weer compleet, waardoor de geïnteresseerde deelnemers weer van de nodige informatie kunnen worden voorzien.

HERDRUKKEN 't ONDERSCHOER

Van de eerste twee jaargangen van ons contactorgaan 't Onderschoer was vrijwel geen exemplaar meer beschikbaar. Daar van verschillende kanten nog vraag is naar deze nummers heeft het bestuur besloten een beperkt aantal eenmalig te laten herdrukken.

Ondertussen is de jaargang 1980 weer volledig en leverbaar. De herdruk van de editie van 1979 zal dit jaar gereed komen.

De prijs van deze herdrukken komt wel enigszins hoger te liggen dan de oorspronkelijke uitgave. Dit houdt verband met de geringere oplage; waardoor de kosten stijgen. Zodoende komen we op f.15,- per jaargang, exclusief eventuele verzendkosten. Losse nummers van deze herdruk kosten f.4,-.

CONTRIBUTIE-BETALING 1980

Van de penningmeester vernamen we dat nog een zestal leden de contributie over 1980 niet heeft voldaan.

We willen dit de betreffende leden nog eens onder hun aandacht brengen en hen verzoeken de bijdrage spoedig te voldoen. U heeft immers het hele jaar al van de diensten van onze vereniging gebruik gemaakt.

Kijkt u even na of u betaald hebt? Namens de penningmeester alvast hartelijk dank.

JAARTALLENBOEKJE OOTMARSUM

Van onze zustervereniging uit Ootmarsum ontvingen we bericht dat zij een jaartallenboekje uitgeven. Het boekje is samengesteld door de Werkgroep Geschiedenis van de Stichting Heemkunde en zal binnenkort verschijnen.

U kunt hierin ondermeer lezen:

- hoe lang het geleden is dat in en rond Ootmarsum de eerste mensen leefden
- wanneer bisschop Radboud daar stierf
- waar pastoor Smithuis vandaan kwam
- tot welk jaar de burgemeester van Ootmarsum tevens het ambt uitoefende van gemeentesecretaris
- wanneer Engels'Jufferke terugkomt
- wanneer in Groot Agelo de lichtmast voor vliegroue Amsterdam-Hamburg werd geplaatst
- wanneer er passiespelen waren op het Kerkplein in Ootmarsum.

De prijs van het boekje bedraagt bij vóórinschrijving tot 1 april 1981 f.6,50; daarna f.8,50. Bestellingen kunnen gedaan worden aan het adres: Stichting Heemkunde Ootmarsum, Commanderiestraat 5, Ootmarsum.

Koolmees

over IJssel

-tekening van de kerk te
Denekamp, 1733-

EEN TEKENING VAN DE SINT-NICOLAASKERK
UIT 1733

Van Denekamp uit vorige eeuwen zijn vrijwel geen afbeeldingen gemaakt of bewaard gebleven. Het dorp deelt deze anonimiteit met vele andere plaatsjes in Nederland.

Wel zijn de watermolens van Singraven en de havezathe van die naam meerdere keren vereeuwigd; de watermolens zelfs door bekende schilders als de 17e eeuwers Hobbema en diens "meester" Ruysdael. (zie: Döhmman en Dingeldein: "Singraven", evenals: H. Hagens: "Molens, mulders, meesters", waarin op pagina 85 de molens van Ruysdael zijn afgebeeld).

In de achttiende eeuw reisde een gezelschap kunstenaars, Cornelis Pronk, Abraham de Haan, Meyling en Andries Schoemaker, door de provincie Overijssel. Van hun tochten is een uitgebreid verslag bewaard gebleven, waarin Schoemaker vele tekeningen plaatste, zeer primitief en merendeels kopieën naar originelen van zijn reisgenoten. Dit zogenaamde "Boek van Schoemaker" wordt bewaard in het Rijksarchief te Zwolle.

G.J. Doornink heeft (in de Verslagen en Mededelingen van Overijsselsch Regt en Geschiedenis uit 1936, op pagina 176-187) deze geïllustreerde beschrijving van Schoemaker in een interessante bijdrage beschreven en een inhoudsopgave ervan vervaardigd.

Alle tekeningen die betrekking hebben op Denekamp, Noord Durningen, Breklenkamp, Singraven, Borg Beuningen en Beugelskamp, zijn op twee na allemaal gepubliceerd, onder andere in Döhmman en Dingeldein: "Singraven", en G.J. ter Kuile sr.: "De havezathen van Twente". De twee niet gepubliceerde afbeeldingen zijn van de havezathe Singraven uit 1733 en van de Sint-Nicolaaskerk van Denekamp uit hetzelfde jaar.

Bezien we een kopie van de laatstgenoemde tekening uit Andries Schoemaker's boek. Het onderschrift luidt: "Meyling. De kerk tot Denecham in een ander gesicht. Anno 1733".

Deze tekening is niet door Meyling, maar door

Schoemaker vervaardigd naar een beter voorbeeld van Meyling.

Het kerkgebouw op de tekening staat geheel vrij op de kerkhof. De proporties zijn nogal afwijkend van de werkelijke situatie, hoewel de gedaante der kerk, ondanks de onteholpenheid van de tekenaar, toch duidelijk te herkennen is. Het koor der kerk doet een vorm vermoeden van een halve regelmatige zes-hoek, hoewel Schoemaker met de weergave ervan (plaatsing der steunberen) de nodige moeite gehad heeft.

De ingang der toren lijkt me niet bepaald correct nagetekend te zijn: een rechthoekige omlijsting van de deur is ongebruikelijk. Een 20e-eeuwse tekening van vóór 1910 laat een omlijsting zien met een gebogen vorm (zie: W.H. Dingeldein: "De klokken van Denekamp," Zwolle, 1947; plaat XII).

De Denekampers konden, ondanks het vaak gebrekkige onderwijs, ook in die tijd al kloklezen, getuige de wijzerplaat van het uurwerk. Tot de restauratie van rond 1912 bevond deze wijzerplaat zich op de scheiding van muur en dak der toren. Ook kerkelijke rekeningen uit de achttiende eeuw maken herhaaldelijk gewag van het uurwerk, dat regelmatige onkosten voor onderhoud en reparatie met zich meebracht.

De hof rondom de kerk -kerkhof- is omzoomd met bomen; de lindeboom was een bekende verschijning op dergelijke hoven en dorpspleinen. Ten zuiden van het kerkgebouw werd de hof gebruikt als begraafplaats, aan de noordkant slechts gedeeltelijk: dit was de plek voor misdadigers en zelfmoordenaars. Grafstenen zijn niet te onderscheiden op de tekening. Een ander gedeelte van de hof zal boomgaard geweest zijn: de naam "Vèrgt, vergerd, Vèèrft" wijst hierop.

De tekenaar zal gezeten hebben binnen de omheining van de kerkhof. Wanneer hij alles nauwkeurig getekend zou hebben, dan hadden we ondermeer ook drie kerkhofroosters gezien. Eén links achter het koor, de ander voor het huis met de twee schoorstenen (de plek van het huidige Keizershuis), en de derde een eind voor de toreningang, richting herberg "de Zwaan", dat aan de rechterhand van de tekenaar lag. Het huis links is het perceel waar de huidige kosterswoning sedert het midden der 19e eeuw staat.

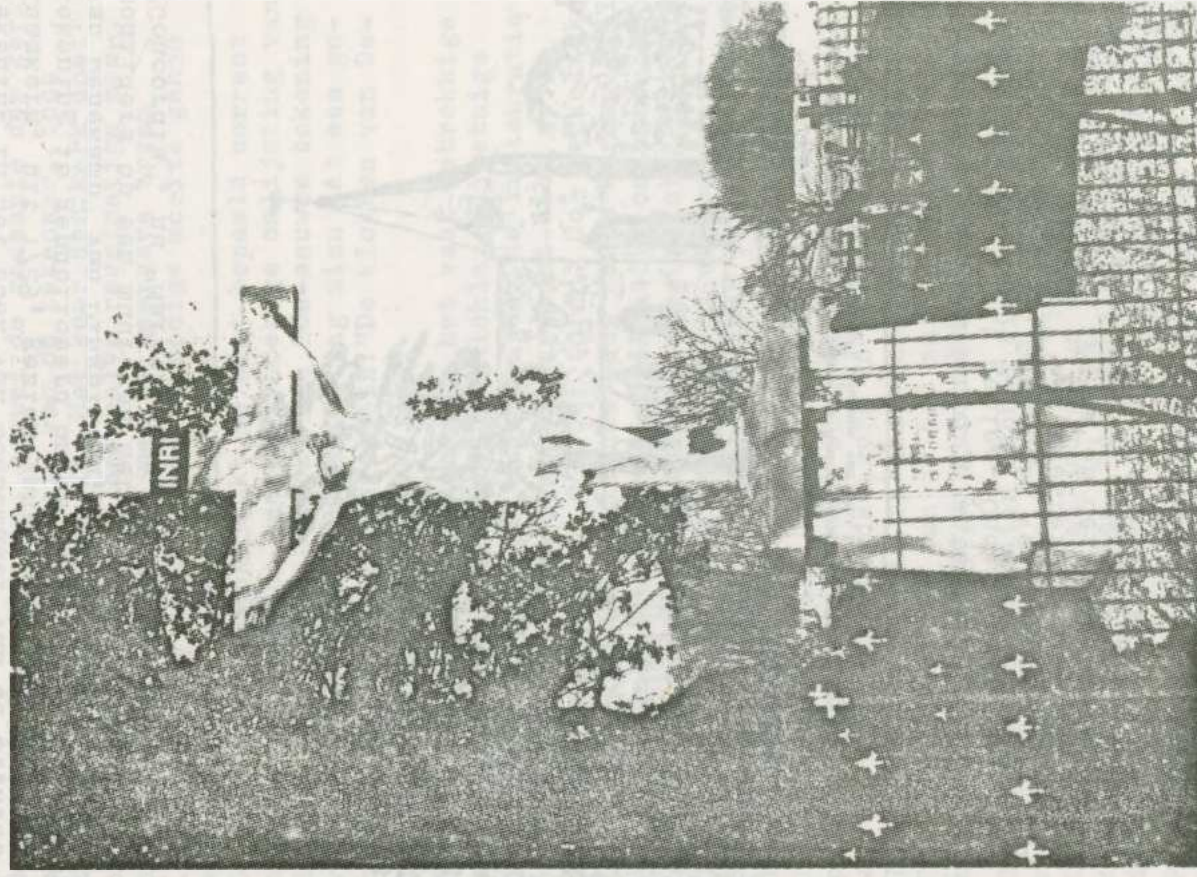
Veel meer komen we helaas niet te weten over "oons oale dörpke" uit vervlogen tijden. Er is nòg een tekening in het boek van Schoemaker van de St. Nicolaaskerk, uit 1729, gezien vanuit het zuiden. Deze tekening is gepubliceerd onder andere in "De klokken van Denekamp" van Dingeldein, en overigens nageschilderd op een muur van het oude parochiehuis "Concordia", nu "Marktzicht".

De kerk van Denekamp. 1729. Schets van Andries Schoemaker naar Cornelis Pronk. Uit het „Boek van Schoemaker”. Museum van Ov. Regt en Gesch. te Zwolle.

De laatste jaren echter zijn interessante ontdekkingen gedaan op dit gebied. Onder andere van Ootmarsum, Bentheim en misschien Veldhausen, zijn afbeeldingen "ontdekt" van meesters als Ruysdael. "Ontdekt", dat wil zeggen op deze bekende schilderijen of tekeningen zijn de afgebeelde onderwerpen herkend als zodanig. Wie weet, wat ons tot dusver zo bescheiden afgebeelde dorpje nog te wachten staat in deze?

Guus Goorhuis.

landkruis Noord Deurningen

In het gebied van de gemeente Denekamp staan enkele landkruizen. Hiervan staan er drie in de r.k. parochie van de H.Nicolaas.

Het eerst opgerichte staat in de Mekkelhorst. Het tweede landkruis staat in Noord Deurningen bij het erf Zwiep. En dan staat er nog een derde bij Bekboer in de Mekkelhorst aan de Bentheimerdijk.

Over dat tweede landkruis gaat deze bijdrage, welke grotendeels is ontleend aan enkele kranteartikelen uit 1932.

Deze knipsels zijn in bezit van de familie Johannink op Zwiep.

Voor dit artikel zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van de oorspronkelijke tekst, met de toen gangbare spelling, zoals die voorkomt in de krant van toen, bijna vijftig jaar geleden alweer.

"Zondagmiddag, na de Vespers, werd in de buurtschap Noord Deurningen door den Hoog Eerw.Heer Deken Scholten uit Oldenzaal het tweede Landkruis in de parochie van den H.Nicolaas te Denekamp plechtig ingewijd. Het is geplaatst aan den weg naar Lattrop, op het erve Johannink, omgeven door een fraai hekwerk en overhuifd door stoere eiken.

Daar troont het in de schoonheid van Gods heerlijke natuur, als een symbool van den diepen godsdienstzin der landelijke bevolking, van hun trouw en afhankelijkheid aan het oude geloof, dat zij hebben geërfd van hun voorvaderen, die het door de stormen der tijden heen ongerept bewaarden en beleefden, dat zij openlijk zullen blijven belijden onder welke omstandigheden ook en door den onderwerping aan Hem zonder Wiens zegen niets zal gedijen en tot hulde en dank aan Hem van Wien allen wasdom voortkomt. Tusschen het hek waren door middel van lelies en jasmijnen op stemmige wijze eenige versieringen aangebracht."

De afstand van het dorp tot Johannink (Zwiep) net achter de school in Noord Deurningen, was een behoorlijk eind; in die tijd wel zeker. Maar ondanks dat was de belangstelling overweldigend groot, zoals duidelijk te zien is op een krantefoto, welke helaas

hierbij niet opgenomen kon worden; daarvoor was de kwaliteit gewoon niet goed genoeg.

Het krantebericht verder:

"Behalve door de parochianen, werd deze plechtigheid bijgewoond door de parochieele afdeeling der K.J.V. en adspiranten en de Jongens van het Sint Nicolaasgesticht te Noord Deurningen onder leiding van enkele der Eerw.Zusters van het gesticht en rector Oostveen. Tevens waren aanwezig de parochieele geestelijkheid de Z.Eerw.. heer Pastoor Knuif, kapelaan v.d. Bergh en kapelaan v.Dieden, alsmede de Eerw.Pater Elferink. De R.K.Fanfare zette door hare medewerking aan de plechtigheid meer luister bij. Nadat de onthulling van het Kruisbeeld had plaatsgehad, hield de Z.E.Heer Pastoor Knuif de volgende toespraak:

Hoog Eerwaarde Deken, Weleerw.Heeren Beminde Ge-loovigen.

Nu het Kruis is onthuld, moet ik op de eerste plaats dank zeggen aan hem, die dit prachtige landkruis binnen dit sierlijke hek heeft geplant, den heer Bernard Johannink. Dit heerlijke Kruis is uw geschenk aan de familie, aan de buurtschap Noord-Deurningen en tevens aan heel de parochie. Namens allen aan U mijn hartelijken dank voor dit heerlijke Landkruis.

Daardoor hebt gij u zelf een monument opgericht, dat tot in het verre nageslacht zal spreken van Uw diepen godsdienstzin en van uw vaste overtuiging, dat het Kruis voor ons pelgrims der aarde een wegwijzer is naar den Hemel en dat het Kruis ons onder alle omstandigheden des levens tot eenigste troost en toevlucht is en ons de vaste hoop geeft op een beter en eeuwig leven hierna-maals in den Hemel.

Vervolgens werd door de jongens van het Sint Nicolaasgesticht een danklied gezongen waarna de Hoog Eerw. Heer Deken J.H.Scholten van Oldenzaal, geassisteerd door den Z.E.Heer Pastoor Knuif, de wijdingsplechtigheid verrichtte en daarna de aanwezigen toesprak met als thema: de apostel Paulus en het Kruis.

Daarna werd onder de begeleiding der R.K.Fanfare "Concordia" gezamenlijk het lied gezongen: "O, Hart voor ons gebroken", waarna de Wel Eerw.Heer Van Dieden de litanie van het lijden des Heeren voorbad. Nadat de jongens van het Sint Nicolaasgesticht nog eens een lied ten gehoor hadden gebracht, werd het plechtig Lof besloten met het gezamenlijk zingen van het lied van Lof en Dank, waarbij de Fanfare weer begeleidde."

Tot zover het kranteartikel.

Het kruis is met een fors voetstuk geheel opgetrokken van beton, met een gegoten corpus. Het is omgeven door een sierlijk hekwerk, dat gemaakt is door smid Zwiep. Het kruis werd geschonken door Bernard Johannink.

De tekst op het voetstuk van het kruis is ontleend aan Jeremias(klaagliederen 1:12) is als volgt: U gij allen, die voorbij gaat langs den weg; aanschouwt en ziet of er eene smart is gelijk mijne smart.

Verder kan nog vermeld worden dat het smeedwerk van het kruis verricht is door Ottenhof uit Denekamp.

Het Overijsselsch Dagblad van 30-6-'32 meldt hierover: "Het geheel is zoo degelijk gemaakt dat de tand des tijds er tevergeefs aan zal knagen."

En hierin heeft deze krant na bijna vijftig jaar waarlijk gelijk gekregen.

Zomer volgend jaar kan misschien een gelegenheid zijn voor de plaatselijke bewoners hier een extra tintje aan te geven.

B.J.Derkman.

 De ondergetekende
H. TROEDER te
Nordhorn is geregeld 2707

alleen Vrijdag

van des 's morgens 9 uur tot
's middags uur

Aanwzig in 't Hotel **VELDMAN**
te **DENEKAMP** voor de behan-
dellog en het trekken van ziele
sanden. Aanbevelend,

H. TROEDER.

uit: Weekblad voor Oldenzaal en
Omstreken 5 maart 1921.

Omtrentige betreffende de Verdeling		
Aan de Heeren Van Hout	450	"
" " " W. J. P. Roeloffs Wink	125	"
" " " F. M. Pol	450	"
" " Deelgerechtigden	342	53
" J. P. Liphthorst	80	"
" J. H. Blokhuis	53	32
	1480	85

Uitgaven betreffende de Verdeling		
Aan de Heeren Van Hout erquit van	211	40
" " " C. W. Bokhorst	687	"
Verpanding 1840-1841 - met de verpanding	132	46
" 1842	67	47
" 1843	66	30
" 1844 - met de verpanding	47	94
Wubben	106	21
Roeloffs voor Hoogje betaling	3	"
Akte van Slooping en Deling	81	7
Wubben	49	98
Elftman afgehouden van het		
geld van de Heeren Van Hout	8	93
	1472	19
restant verpanding 1844	22	63
	1494	82

Register van inkomsten en uitgaven van de marke Denekamp van 25 oktober 1845

In 't Onderschoer nr.3, jaargang 1980, hebt u al een en ander kunnen lezen over de verdeling van zogenaamde woeste markegronden van Denekamp. Aansluitend daarop een verslag over het verdere verloop van deze verdeling.

In het jaar 1842 was er 620 bunder (hectare) van deze grond aan de deelgerechtigden toegewezen. Er restten nog vier percelen met een oppervlakte van circa 8 bunder, te weten de Hellemors, het Drekpat, het Vleijer en de Zwarte Plas. Aangezien deze percelen bestonden uit minderwaardige grond, was niemand der deelgerechtigden er op gesteld om hiervan een gedeelte toegewezen te krijgen. Verschillende kleine deelgerechtigden hadden aan de verdelingscommissie kenbaar gemaakt "dat wanneer toevallig hun lot in zodanig perceel mocht vallen, dit compleet bedorven zoude zijn, aangezien deze percelen van zodanige slechte aard en lage ligging zijn dat zij niet dan bij droge zomers bloot van water lopen en niet dan met aanzienlijk kapitaal in goede staat kunnen worden gebracht....." Dat zag er dus niet al te best uit.

Op een holtink van 1 november 1842 wordt dan ook een voorstel aangenomen om aan de Gouverneur van Overijssel vergunning te vragen, genoemde percelen aan de meest biedenden te mogen verkopen.

Zoals reeds beschreven in het artikel in 't Onderschoer 3/1980 was voor de verdeling van de gronden C.W.Eekhout (burgemeester van Losser) aangesteld als landmeter. In een verantwoording van de inkomsten-uitgaven van de marke-kas van 25 oktober 1845 staat in de post uitgaven een bedrag aangegeven van f.687,-- ten gunste van C.W.Eekhout. Dit zal het totale bedrag geweest zijn, welke Eekhout voor zijn diensten zal hebben ontvangen.

Waren er voor de verdeling van de gronden reeds de nodige moeilijkheden, doordat er bijvoorbeeld tegenstanders waren voor deze verdeling, ook na deze ver-

deling was alles nog lang niet geregeld. Een der voor-
naamste punten was dat de markecommissie met een geld-
gebrek te kampen had en hierdoor lang niet alle voor-
genomen plannen ten uitvoer kan brengen. Een van de
oorzaken hiervan was dat de gelden, maar gedeeltelijk
werden voldaan. Iedere deelgerechtigde moest per bun-
der f.1,25 betalen ter bestrijding van de onkosten
van de verdeling. Want u kunt zich voorstellen, dat
dit een hele operatie moet zijn geweest.

Vele van de deelgerechtigden betaalden gedeeltelijk
of helemaal niet. Hiertegen procederen kon ook niet,
omdat het benodigde geld hiervoor niet voorhanden was.
Daarbij kwam ook nog de vraag of het markebestuur nog
wel gerechtigd was om tegen deze mensen een proces
aan te spannen. Immers, na de verdeling had de marke
eigenlijk opgehouden te bestaan.

Veel moeilijkheden waren er ook over de wegen en
waterleidingen (sloten en beken enz.). Hierover werd
dan ook druk gecorrespondeerd door het markebestuur
enerzijds en het gemeentebestuur van Denekamp ander-
zijds.

Doordat de deelgerechtigden hun toegewezen percelen
gingen omwallen en aangraven werden verschillende be-
staande wegen onbegaanbaar. De strijdvraag was, wie
er nu eigenlijk verantwoordelijk was voor het in goede
staat brengen van deze wegen en waterleidingen, het
markebestuur of de "aangelanden" (dit waren de eige-
naars van de toegewezen percelen) of het gemeentebestuur.
Op 1 april 1843 meldt burgemeester Hendrik
Warnaars in een brief aan de Gouverneur van Overijssel
onder andere "dat men ijverig voortgaat de toegewezen
percelen te omwallen en dat daarvan het gevolg is dat
reeds vele wegen doorgraven en onbruikbaar zijn ge-
worden en de passage bij avond uiterst gevaarlijk is
geworden en dat daarover dagelijks bij mij geklaagd
word. In het bijzonder is zulks het geval geweest met
zekeren vrachtvaarder Jorgman, welke onlangs met zijn-
en wagen onderste boven in een sloot geraakte en of-
schoon gelukkiger wijze niet gevaarlijk gekwetst,
zeer bebloed bij mij aangifte heeft gedaan"!!

Een andere moeilijkheid, welke veel problemen zou op-
leveren, was het perceel, oorspronkelijk toegewezen
aan de minvermogenden van Denekamp.

Bij het plan van verdeling was in artikel 10 bepaald dat van de te verdelen gronden 15 bunder beschikbaar moesten worden gesteld aan armen, om hierop hun vee te laten weiden. Verder werd in dit artikel bepaald dat het perceel hiertoe zou worden omwald of afgesloten. Ook alweer door geldgebrek kon dit laatste niet ten uitvoer worden gebracht. Maar, en dit tot zeer veel ongenoegen van het markebestuur, gaf de burgemeester aan enkele mensen vergunning om op dit perceel huizen of hutten te bouwen. In totaal was er sprake van zeven huizen of hutten.

Dit nu was geenszins de bedoeling geweest van het oorspronkelijk genomen besluit. Men had immers deze grond beschikbaar gesteld voor het algemeen gebruik van de armen en niet voor individuele personen. Tegen deze handelwijze van de burgemeester kwam het markebestuur dan ook in opstand. Op een holtink, gehouden op 9 januari 1854 op het erve Elferink (thans Derkman) voorgezeten door Mr. J. T. Roessingh Udink als tijdelijk markerichter, wordt met algemene stemmen besloten om koninklijke goedkeuring aan te vragen om het artikel 10 van het verdelingsplan te laten vervallen en te bepalen dat deze markegronden, hetzij in massa, hetzij in percelen aan de meest biedende te verkopen, met vrijlating aan de kopers om de eigenaren van de op die gronden wederrechtelijke geplaatste gebouwen te verplichten deze weer af te breken. De opbrengst van deze verkoop zou ten goede komen aan de armbesturen van de Rooms-Katholieke de Protestantse en de Israëlitische ingezetenen van de marke Denekamp, dit naar gelang hun zielental. In een Memorie van Toelichting van het markebestuur op dit besluit wordt onder meer gesteld, dat men door geldgebrek niet kon procederen tot ontruiming van de onwettig ingenomen gronden. Ook had men, om de burgemeester (Warnaars) te sparen, geen schriftelijke klacht tegen hem ingediend. Wel had men hem gewezen op zijn verkeerde handelwijze.

In(eerder genoemde) Memorie van Toelichting worden ook enkele bezwaarschriften beantwoord, welke waren ingediend tegen dit laatste Holtinkbesluit. Het markebestuur betwijfelde af de mensen, die wederrechtelijk de grond in bezit genomen hadden, zich wel met kracht op landbouw en ontginning zouden toeleggen. Het waren immers allen personen, die vroeger in beter doen

waren geweest, maar nu grotendeels door eigen schuld dáár waren beland waar ze nu waren. De meesten van hen kwamen rond "door kruien met lompen". Verder wordt er melding van gemaakt dat een handelaar in lompen de zaken voor zijn arbeiders in lompen kwam bepleiten door ook bezwaar te maken tegen het Holtink-besluit.

We kunnen ons afvragen hoe deze mensen toendertijd alleen met het kruien van lompen aan de kost konden komen?

Hierin was in die tijd wel een levendige handel, zowel legaal als illegaal. Dat is heel goed op te maken uit een brief van burgemeester Warnaars, gedateerd 23 januari 1852, waarin deze rapport uitbrengt aan de Commissaris des Konings over de verboden uitvoer van lompen. Volgens getuigenis van de Rijksontvanger aan de grensovergang Rammelbeek waren er in het jaar 1851 met binnenlandse paspoorten circa 940.000 pond lompen gelost, afkomstig uit alle Nederlandse Provincies. Het merendeel kwam echter uit Overijssel, Gelderland en Noord Brabant. Volgens burgemeester's overtuiging werden er evenwel jaarlijks minstens 130.000 Nederlandse ponden aan lompen aangevoerd, zonder paspoort, door lompenzoekers van naburige plaatsen in ons land. Deze lompen werden op rekening van Engelse zakenlieden uitgevoerd naar Hamburg en waren bestemd voor grondstof van kalmukken, sajetten, papier en andere fabrieksartikelen.

De lompen werden vervoerd per kruiwagen van 80, 90, 100 zelfs tot het ongelooflijke gewicht van 120 Nederlandse ponden, over een uur loopafstand naar drie woningen, welke stonden nabij de grens en waarvan de bewoners tegen een beloning van zes cent per baal zich van patenten als kooplieden in lompen hadden voorzien en zodoende gerechtigd waren tot het houden van een magazijn. Het enige strafbare vervoer bepaalde zich tot een terrein van weinige meters afstand van de Duitse (Hannoverse) grens. Omdat er te weinig ambtenaren waren kon men hiertegen maar weinig uitrusten.

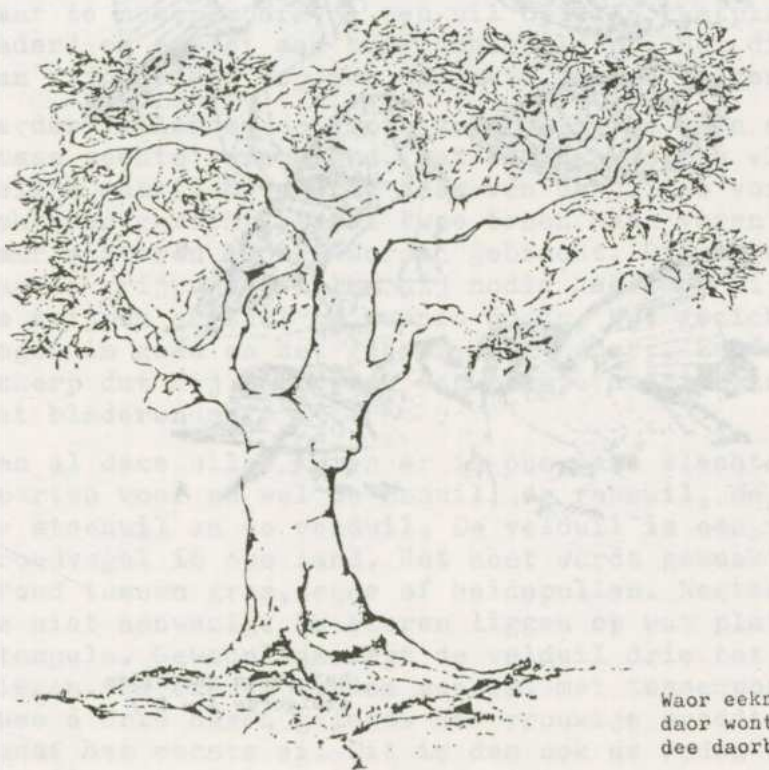
Om niet betrapt te worden werd het houtgewas door de lompenhandelaren met honden doorzocht, terwijl de nodige spionnen in de bomen zaten, zodat men altijd van een gunstig ogenblik was verzekerd!

Het was dan ook welhaast onmogelijk, zonder méér personeel, om deze smokkelarij in te dammen.

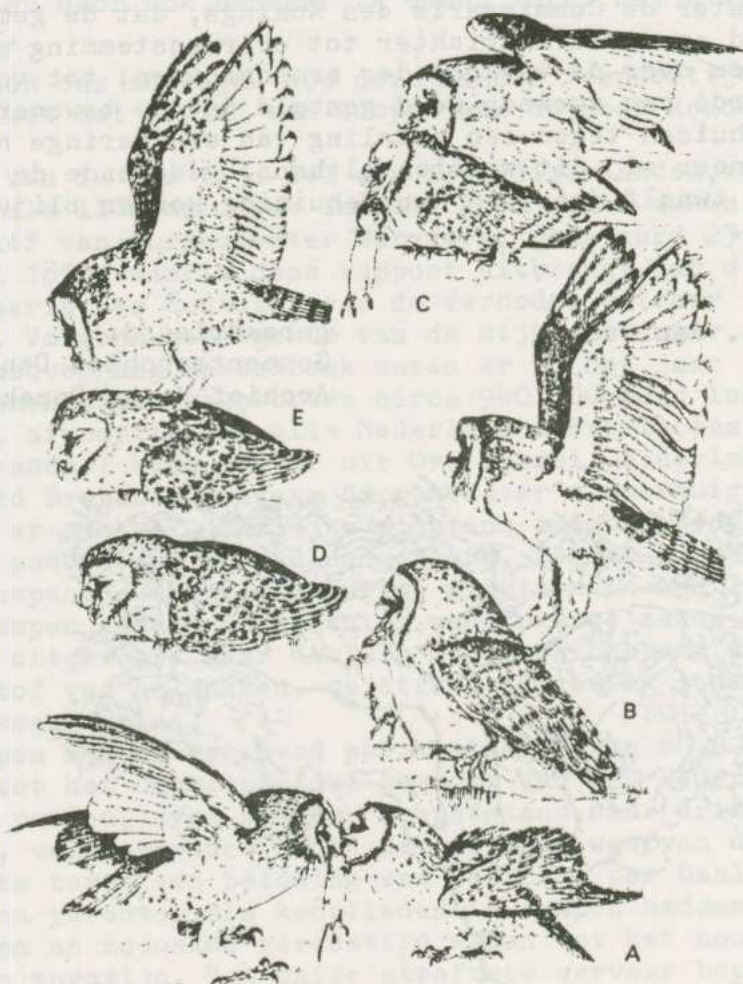
Toch werd de kwestie over de verkoop van de bewuste grond en de daarop staande "huizen" in de minne geregeld. Want op 26 mei 1855 bericht Denekamp's burgemeester de Commissaris des Konings, dat de gemeenteraad en de Markenrichter tot overeenstemming zijn gekomen over de verkoop der armengronden; tot voorwaarde van verkoop werd gesteld dat de bewoners van de huizen tegen een betaling van een geringe huur, wanneer zij dit wensten althans, gedurende de tijd van twaalf jaar, in hun behuizing konden blijven wonen.

J.A. den Ouden

geraadpleegd:
Gemeentearchief Denekamp
Archief Marke Denekamp

Waar eekn wast
daor wont ok leu
dee daorbief past.

het paren van uilen
(volgorde A - D)

Uilen behoren tot de orde (strigiformus), die met 200 soorten over het grootste deel van de wereld verspreid zijn. In tegenstelling tot de gewone roofvogels zijn de uilen nachtroofdieren die, met uitzondering van de velduil en de steenuil, uitsluitend 's-nachts jagen. Als wij de sterke poten van de uil bekijken, vallen onmiddellijk de vlijmscherpe klauwen op. Verder zien we dat het loopbeen tot aan de tenen bevederd is. Waarschijnlijk dient dit als bescherming tegen beten van de zich fel verwerende prooien die door de uil worden bejaagd, zoals ratten, muizen, vleermuizen en zelfs hermelijnen. De belangrijkste kenmerken van de uilen zijn de ogen. Deze zijn groot en schuin naar voren gericht. Ze worden bedekt door het bovenste ooglid. De ogen hebben in hun kassen maar een beperkte bewegingsvrijheid. Wanneer het dier een bewegend voorwerp wil volgen, draait hij zijn gehele kop mee. Dit is mooi waar te nemen zodra je een uil op zijn rustplaats benaderd en er met een boog omheen loept. Het dier draait dan zijn gehele kop mee om je te kunnen volgen.

Verder vallen op de grote kop, de korte hals en het losse zachte verenkleed, dat een geruisloos vliegen mogelijk maakt. De vierde teen van de uil is ver naar achteren gericht, zodat twee tenen naar voren en twee naar achteren kunnen worden gebracht. Dit is een zogenaamde grijpvoet, welke hij nodig heeft om zijn prooi te grijpen en snel te kunnen doden. Het gezichtsvermogen is goed en het gehoor zeer scherp. Zelfs zo scherp dat hij met gemak een muisje hoort ritselen onder het bladerendek.

Van al deze uilen komen er in ons land slechts vijf soorten voor en wel de bosuil, de ransuil, de kerkuil, de steenuil en de velduil. De velduil is een zeldzame broedvogel in ons land. Het nest wordt gemaakt op de grond tussen gras, zegge of heidepollen. Nestmateriaal is niet aanwezig. De eieren liggen op wat platgetrapte stengels. Gewoonlijk legt de velduil drie tot zeven eieren. De eieren worden meestal met tussenpozen van twee à drie dagen gelegd. Het vrouwtje broedt alleen vanaf het eerste ei. Dit is dan ook de reden waarom in uilenesten meestal jongen zitten van verschillende

leeftijden en vanzelfsprekend van verschillende grootte. De velduil jaagt veel overdag en in de schemering. Zijn voedsel bestaat uit kleine zoogdieren, kleine vogels en grote insecten. Hij houdt zich meestal op in open, enigszins moerassig land, natte weilanden en rietvelden. Het meest komt hij voor op de waddeneilanden. De broedduur bedraagt, zoals bij alle uilen ongeveer 28 dagen. Jongen kunnen na vier weken vliegen, maar verlaten reeds eerder het nest. De velduil is in tegenstelling tot de andere uilen een trekvogel. Dit blijkt wel uit de ringgegevens van het Vogeltrekstation te Arnhem, waarvan hier enkele meldingen volgen.

Op 25 mei 1967, werd in de Slufter, te Texel, een nestje jonge velduilen geringd. Een van die vogels werd op 18 april 1975 geschoten te Asekeyevo Orenburg (USSR). Op 6 juni 1974 werd een nestje velduilen geringd in de Krim op Texel. Eén van die vogels werd op 28 augustus 1978 geschoten in Kholm-Zhirkovskiy (USSR). Op 8 mei 1973 werd een nestje velduilen geringd bij de Ballummerstuifdijk op Ameland. Hiervan kwam op 10 oktober 1976 een melding binnen uit Gamel, Wit-Rusland (USSR). En zo zijn er nog enkele terugmeldingen uit het Europese deel van de Sowjet Unie. Dit is een spectaculair voorbeeld van de nomadische verspreiding van deze muizeneter.

Een andere uil, die eveneens als de velduil, wel eens op de grond wil broeden, is de ransuil. De ransuil is een algemene broedvogel in ons land. Meestal broedt deze vogel in oude ekster- of kraaienesten, maar ook wel eens op de grond. De ransuil is te kennen aan zijn lange oorpluimen en zijn oranje-gele ogen. Het is een nachtvogel. Overdag zit hij veel in vliegdenen, meestal met zijn lichaam tegen de stam gedrukt. Wanneer hij gestoord wordt, strekt hij zijn poten en maakt zich zeer dun om zodoende zo weinig mogelijk op te vallen. Buiten de broedtijd zie je ze meestal bij elkaar in groepjes. Ze leven van kleine zoogdieren en reptielen, zoals ratten, muizen, kleine vogels, vooral huismussen, grote insecten en hagedissen.

Met de ransuil heb ik trouwens prettige ervaringen opgedaan. Ze nemen heel gemakkelijk jongen aan uit nesten van hun soortgenoten. Enkele jaren geleden werden mij twee keer over jonge ransuilen gebracht, waarvan het ouderlijk nest op de een of andere manier was verstoord. De jongen waren vanzelfsprekend van verschillende leef-

tijden en te klein om zelf op te voeren. In overleg en met behulp van enkele vogelvrienden zijn de jongen verdeeld over drie verschillende nesten, die toevallig bekend waren. Het resultaat dat angstvallig tegemoet werd gezien, bleek achteraf verbluffend te zijn. De jongen werden door de pleegouders geaccepteerd en zonder moeite grootgebracht. Aangenomen mag worden dat dit ook wel zal lukken bij andere uilensoorten. Immers, de leeftijd speelt meestal niet zo'n grote rol omdat in ieder uilenest jongen voorkomen van verschillende leeftijden en grootte.

Verschillende uilen hebben een bijnaam, zoals de kerkuil. Dit is wel een van onze mooiste uilen. Hij heeft een hartvormige sluier en zijn benen staan in x-stand. Vanwege zijn mooie hartvormige sluier wordt hij in Duitsland "schleiereule" genoemd. Een zeer toepasselijke naam. Bij ons wordt hij katuil of kerkuil genoemd. Katuil, omdat omdat het een zeer goede ratten- en muizenvanger is. ('n Oelennust zeg boer van Platten is meer weerd dan zöm katten.) Kerkuil, omdat hij zich graag ophoudt in oude torens. Hij behoort evenals de bosuil en de steenuil tot de holenbroeders. Ze nestelen meestal in oude boerderijen, schuren of holle bomen. Het is een vrij schaarse broedvogel in ons land. Gelukkig is hij de laatste jaren weer iets toegenomen. Met het verdwijnen van oude boerderijen, schuren en holle bomen gaat het aantal holenbroedende uilen sterk achteruit. Als wij de uilen behouden willen -en wie wil dat niet- dan zullen wij moeten proberen om met z'n allen hier iets aan te doen. Wij moeten ze dan aan een geschikte nestgelegenheid helpen, die ze bijna niet meer kunnen vinden. Waar eens, onder de kruinen van eikebomen oude boerderijen en schuren stonden, die het zo mooie Twentsche landschap sierden, staan nu moderne woningen en ligboxstallen. Ook de holle boom wordt niet meer in het bos geduld. Het is dus een dringende zaak om de vogels te helpen aan een goede nestgelegenheid.

Gaarne wil ik even van de gelegenheid gebruik maken en verwijzen naar het artikeltje in dit blad van Jos Bruns. Jos is actief lid van Heemkunde en wel van de werkgroep Flora en Fauna. Hij heeft zich het lot van de holenbroedende vogels aangetrokken. Hij is genegen gratis nestkasten te maken, wanneer door de belang-

hebbende hout beschikbaar wordt gesteld. Hij heeft reeds verschillende uilenkasten gemaakt. Deze zijn destijds geplaatst in Tilligte en Breklenkamp alsmede in de onmiddellijke nabijheid van het dorp Denekamp. Jos, mede namens het bestuur en alle leden van Heemkunde, wil ik je hartelijk danken voor dit prachtige gebaar.

Nu ik bezig ben dit artikeltje te schrijven hoor ik het hoe-hoe-geroep van de bosuil, dat na een korte pauze telkens gevolgd wordt door een beverig oe-oe-oe, beantwoord door het wijffe met kljoe-wiek. Dit is dan het teken dat de bosuil begint te paren.

De paartijd is ongeveer begin februari. Door het mannetje wordt een geschikte nestgelegenheid gezocht. Als hij die gevonden heeft circelt hij in grote kringen al roepende om die nestgelegenheid heen en geeft daarmee zijn territorium aan. Dit is en blijft voor hem een afgebakend terrein, waar hij geen andere uilen duldt. Vanaf de broedplaats probeert hij al roepende het vrouwtje naar het nest te lokken. Tijdens de paartijd blijft het mannetje in grote kringen rond zijn territorium vliegen. Al krijsende duikt hij daarbij steeds over de broedplaats. Steeds vliegt hij de broedplaats aan om het vrouwtje daarheen te lokken. Zodra het vrouwtje komt, vliegen beide vogels in baltsvlucht steil omhoog. Ze vliegen steeds om het nest heen. Het vrouwtje wordt dan door het mannetje gedreven.

Steeds in glijvlucht en daarbij klappende met de vleugels vliegt het mannetje steeds, voor het vrouwtje langs, naar het nest. Na enige tijd is het zover en de paring nadert. Het vrouwtje buigt zich dan nederig, bedelend met knorrend geluid (bedelzang) naar het mannetje toe, die een prooi heeft meegebracht als huwelijksgegeschenk. Hierna reageert het mannetje en geeft het geschenk, meestal in de vorm van een muis, over aan het vrouwtje. Het mannetje maakt daarna enkele zijwaartse trippelpasjes, waarna de paring plaats vindt. hierna vliegen beide vogels in baltsvlucht omhoog onder luid geschetter en belanden even daarna weer op hun nest.

Na enkele dagen wordt het eerste ei gelegd. Met een tussenpoze van twee à drie dagen volgt het tweede ei. Gewoonlijk legt de bosuil twee tot vier eieren. De broedduur bedraagt, evenals bij andere uilen ongeveer 28 dagen. Bebroeding begint vanaf het eerste ei. Het vrouwtje broedt alleen en wordt door het mannetje gevoed. De jongen worden door beide ouders verzorgd, doch de eerste tijd verzorgt het mannetje de jongen. Het vrouwtje blijft dan op het nest. Dit is immers nodig omdat de eieren met tussenpozen van enkele dagen uitkomen. Zodoende moet het vrouwtje de eerste dagen wel op het nest blijven om de jongen warm te houden. Wanneer men een kijkje neemt in zo'n uilenest ziet men daarin dode muizen, mollen en zelfs kleine vogeltjes liggen, die als voorraad worden aangelegd. Vermoedelijk om de hongerige jongen ook overdag te kunnen voeden. Het menu van de bosuil bestaat niet alleen uit muizen, maar ook uit ratten, vleermuizen, kikkers, wormen, kleine vogels, vis, insecten en wat plantaardig voedsel.

Uilen kunnen in de vrije natuur een hoge leeftijd bereiken. Zo kan het ringonderzoek meehelpen bij het vaststellen van leeftijden. Hier volgt een terugmelding van een bosuil, die op 4 april 1957 werd geringd te Gameren. Deze uil werd op 13 april 1970, dus op 13 jarige leeftijd, in dezelfde plaats teruggevangen en weer losgelaten. Hieruit blijkt weer duidelijk dat de meeste uilen standvogels zijn, met uitzondering van de velduil.

De verste terugmelding en interessantste terugmelding is van een als pul geringde steenuil in het archief van het Vogeltrekstation te Arnhem. Deze vogel werd geringd op 17 mei 1974 te Dommelen, Noord Brabant. Op 15 november 1978 werd deze vogel als verkeersslachtoffer teruggemeld uit Bergen, Noord-Holland. Maar.....!! Tegenvaller!

Leest u wat de ringer, de heer Van Dooren, hierover schreef: "Mijne heren! Op 17 mei 1974 werden door mij vier jonge steenuilen geringd. Het nest lag onder de dakpannen van een oud boerderijtje te Dommelen. Ongeveer veertien dagen later zag ik, dat slopers bezig waren het huisje af te breken. Op mijn vraag of zij jonge steenuilen hadden aangetroffen, kreeg ik na veel aarzeling te horen, dat de vogels mee naar huis

waren genomen. Ik heb tevergeefs geprobeerd de mannen te bewegen de vogels af te staan. Later hoorde ik van de voormalige bewoner, dat de vogels via de politie bij frater Simon Deltour terechtgekomen zouden zijn. Nu ik deze maand een terugmelding kreeg van de geringde steenuil, met als vindplaats Zeeweg in Bergen, Noord-Holland, heb ik frater Simon gebeld en gevraagd om nadere inlichtingen. Hij heeft contact opgenomen met de heer P. Dijkhuizen in Bergen en deelde hem mede op 20 juni 1974 drie jonge steenuilen met de betreffende ringnummers in Eindhoven te hebben opgehaald. De vogels werden op 24 juli 1974 op het vliegveld te Bergen in de natuur teruggebracht. Ik meen u van deze toedracht op de hoogte te moeten stellen en verblijf met vriendelijke groeten

w.g. B.v. Dooren."

Tot zover het verhaal van B.v. Dooren. Hieruit blijkt weer duidelijk dat onze uilen, met uitzondering van de velduil, echte standvogels zijn.

En nu wij het toch over steenuilen hebben, wil ik daar hier nog wat nader op ingaan. De steenuil is een diertje van nog geen twee decimeter lengte en behoort tot de kleinste uil in ons land. Hij verblijft zowel op het platteland als in de grote steden. Door het dikke losse, uitstaande verenkleed en de dikke kop, lijkt de vogel heel wat, maar in feite is zijn lichaam maar iets groter dan dat van een merel. Vaak zie je hem "een uiltje knappen" in het zonnetje, of eens lekker zonnebaden in een plas water. Hij jaagt veel overdag. Zijn eigenaardige golvende vlucht doet denken aan die van de spechten. De korte ronde vleugels vallen meteen op. De vlucht is vrijwel geruisloos. Soms houdt de steenuil er torenvalk-allures op na, door op een denkbeeldig punt stil te staan met razend snelle op en neerslaande wieken. Hij bidt dan voor zijn eten, net als de torenvalk. Zijn prooiën zijn nogal veelzijdig en bestaan uit muizen, ratten, mollen, jonge hazen, konijnen, wezels, maar ook uit mussen, spreeuwen, lijsters, duiven, vinken, kippe-eenden en fazantekuijken; verder nog kikkers, wormen, hagedissen en allerlei kleine insecten.

Dat de steenuil, zo klein hij is, zijn mannetje staat, blijkt wel uit het feit dat hij prooiën slaat die

veel groter zijn dan hij zelf. Het vrouwtje legt meestal drie tot zes eieren. Het nest wordt gemaakt in holle bomen, oude gebouwen, muurgaten en ook wel eens in konijnenholen. Het vrouwtje broed zeer vast. Ik heb wel eens enkele keren een steenuil van het nest gelicht om te kijken hoe groot het legsel was. De vogel siste dan kwaadaardig, sloeg woedend met zijn vleugels en knapte met zijn snavel, waardoor menigeen zich zou laten afschrikken.

De steenuil brengt verschillende geluiden voort zoals: pieuw-pieuw en kommet-kommet (kom mee). Dit geluid heeft hem in Twente doden- of lijkenuil bezorgd. Als men vroeger bij een ernstige zieke waakte, dan kon het bijna niet mis of er schreeuwde ergens in de omgeving wel een steenuil. Dit was dan ook geen wonder, want in die tijd waren er veel uilen. Ze hoorden dan de voor hen onheilspellende roep van de steenuil "kom-met, kom-met (kom mee). De meeste mensen in die omgeving zeiden dan hij of zij zal wel sterven want de uil riep aan een stuk door: kom-met, kom-met. Ook nu nog komen in ons land van die bijgelovige mensen voor! Enkele maanden geleden was ik in een kerkdorpje ergens in Twente. Daar trof ik een jongeman, die mij vertelde dat de steenuil de laatste twee jaar bij hun in het dorp erg tekeer had gegaan. Hij had bijna elke avond horen roepen: kom-met, kom-met. In die twee jaar waren achttien mensen overleden. Nadien had hij de steenuil niet weer gehoord. (Mogelijk stilte voor de storm).

Niet alleen het slechte, maar ook het goede mag van de vogel gezegd worden. Het was in het vroege voorjaar van 1978, toen ik aan de Ottershagenweg in Tiligte een dood vrouwtje van een steenuil aantrof. Dit diertje had zich doodgevlogen tegen het prikkeldraad, waarin ze verward was geraakt. Enkele meters van het vrouwtje vandaan zat het mannetje. Telkens als er iemand in de buurt kwam vloog het mannetje weg en kwam kort daarna weer naar het dode vrouwtje toe. Dit heeft vier dagen geduurd. Ik heb het dode vrouwtje toen verwijderd. Enkele dagen daarna zag ik het mannetje nog enkele keren over de plaats des onheils vliegen, waar hij voorgoed afscheid had moeten nemen van zijn vrouwtje, aan wie hij door vriendschap gebonden was. Voorwaar, een echt staaltje van dieren-

trouw.

Vele uilen komen tijdens hun intensieve jacht in het prikkeldraad terecht. Mogelijk komt dit doordat het gezichtsveld bij uilen betrekkelijk klein is.

In een jaar tijd trof ik op het landgoed "Singraven" twee bosuilen in deplorabele toestand in het prikkeldraad aan. Beide vogels waren dusdanig verwond, dat ze moesten worden afgemaakt. Jammergenoeg sneuvelen zo, om dan nog maar niet over het verkeer te praten, veel van onze muizenvangers.

Laten we vooral zuinig zijn op deze zo nuttige jagers, die ontzagelijk veel ratten en muizen verslinden. Het is een lust om deze jagers 's-nachts in het veld te observeren. Je ziet ze dan als een donkere stip laag over het landschap scheren op zoek naar mondkost. Met een beetje geluk zie je zo nu en dan eens een uil als een weerlicht omlaag schieten. Met zijn scherpe klauwen wordt een niets vermoedend knaagdiertje, dat misschien even de voorzichtigheid uit het oog heeft verloren, gegrepen. Een schrille doodskreet volgt en verstoort de nachtelijke stilte. Het volgende moment zie je de uil krijsend omhoog schieten met een prooi in zijn sterke klauwen, die na een kort gevecht snel wordt gedood. De andere zoogdieren in die omgeving zijn in paniek geraakt en haastig gevlucht naar hun onderaarde schuilplaatsen. Daar wachten ze angstig af tot de kust weer vrij is en komen dan weer voorzichtig tevoorschijn.

De knaagdieren moeten steeds oplettend zijn voor hun natuurlijke vijanden, die hun zowel vanaf het land als vanuit de lucht belagen. Zo wordt er in het dierenrijk een eerlijke en harde strijd gestreden. Het zijn de dwingende natuurwetten die dit eisen. Zo leeft het ene dier van het andere en wordt het biologisch evenwicht in stand gehouden.

W.A.J. Nijhuis.

Aj vestaot wat oe de natuur veteld
Dan bin ie riek met 't halve geald.

HOE TILLIGTE IN 1834 AAN EEN NIEUWE SCHOOLMEESTER KWAM

Met het schoolonderwijs was het zo'n 150 jaar terug in de toen nog piepjonge gemeente Denekamp niet zo denderend gesteld.

De gemeente was in 1818 ontstaan als gevolg van samenvoeging der negen marken Denekamp, Noord Deurningen, Lattrop Breklenkamp, Oud Ootmarsum, Nutter, Groot Agelo, Klein Agelo en Tilligte.

Vooraf in Tilligte was het anderhalve eeuw terug een gesukkel met het onderwijs. De leerlingen in deze boerschap gingen naar het plaatselijke markeschooltje. School en onderwijzer werden onderhouden door de Goedsheren en Eigengeërfdén van Tilligte. De school was na de politieke omwenteling in 1795 gebouwd. Hoevel hier ook al in 1788 een poging ondernomen was om een school te timmeren. Echter met weinig succes, want dit was gebeurd zonder toestemming van de drost van Twente.

Toen de school gereed was werd door het markebestuur een onderwijzer aangetrokken, die de kinderen van onderricht moest voorzien. De naam van deze eerste schoolmeester is mij niet bekend. Wel zijn in 1808 aangestelde opvolger. Dit was ene Kotman. Inspecteur Stork van het onderwijs kon over deze man trouwens niet veel onderwijskundig goeds vertellen. Hij typeerde hem als een man, die misschien wel goed kon omgaan met de schop, maar die absoluut niets bezat, van wat een schoolmeester nodig had.

En wat er van een schoolmeester in het begin van de vorige eeuw werd verlangd leert de Wet op het lager onderwijs van 1806. Hierin staan ten aanzien van de onderwijzers bepaalde eisen gesteld. Zo worden ze onderverdeeld in vier categorieën, of rangen.

Een onderwijzer van de vierde rang was tamelijk bedreven in het lezen, schrijven en rekenen. De derde rang was ervoor hen die wel ervaren waren in deze drie vakken en ook in de beginselen der Nederduitse taal enigszins kenden. Was men goed bedreven in de genoemde vakken en had men bovendien enig begrip van

aardrijkskunde en geschiedenis dan kon men zich onderwijzer van de tweede rang noemen. Wanneer men tenslotte een examen had ondergaan "met de meeste gestrengheid" en bovendien bekendheid bezat met natuur- en wiskunde, dan kon men de hoogste rang halen, namelijk onderwijzer van de eerste rang.

Het was dan wel zo dat Kotman optrad als schoolmeester van Tilligte. Maar daar was dan ook wel alles mee gezegd. De eigenlijke schoolmeester van Tilligte was immers meester Bonke uit Lattrop. Deze Bonke hield samen met zijn zoon Johannes echter slechts school te Lattrop. De kinderen moesten dus eigenlijk naar Lattrop lopen om naar school te kunnen gaan. Vandaar ook dat zij zelf maar iemand benoemd hadden in de persoon van Kotman.

Tilligte hoefde zich evenwel niet te beroepen op een uitzonderingspositie. Want in een groot aantal van dergelijke scholen op het platteland van Twente was het niet beter gesteld, al waren de redenen daarvoor van uiteenlopende aard.

Als we het "Verslag nopens den staat der lagere scholen in Overijssel" van 14 oktober 1833, en opgesteld door de (lands)inspecteur voor het Latijns onderwijs, de heer Wijnbeek, die in 1832 tevens de opdracht kreeg ook het lager en middelbaar onderwijs te controleren, er op nalezen treffen we onder het "vierde destrict" ondermeer aan hoe het erop de school in Weerselo bijlag. "Het is alsof hier de schoolmeester met het schoollokaal en de schoolmeubelen wedijvert in slechtheid. Het lokaal is vervallen, de tafels en banken, gedeeltelijk aan stukken, liggen hier en daar verspreid op den grond. De leestafels van Pruisen zijn verscheurd en de meester is zelden volkomen nuchter. Dit was hij ook niet, toen ik zijne school bezocht en hem eenige proeven van zijn ellendig onderwijs deed geven met de scholieren, die omtrent 30 in getal waren, ofschoon hun getal 90 behoorde te zijn....."

Het zette evenwel kwaad bloed bij de Tilligtenaren, dat zij geen volwaardige onderwijzer konden krijgen. Na veel aandringen bij onderwijsinspecteur Stork, kwam er in 1828 wel een andere onderwijzer in de persoon van Hendrik Jannes van Blanken uit Wanneperveen.

Ook dit was geen lot uit de loterij, zo bleek al na korte tijd.

Dat men zo slecht aan een bekwame meester kon komen heeft te maken met het feit, dat het beroep van schoolmeester over het algemeen slecht betaald werd. Men moest er wel iets naast doen. Zodoende waren dan ook vele schoolmeesters de schrijver in de marke. Ook Van Blanken verging het niet anders. Door armoede daartoe gedreven, zo stelde hij het zelf tenminste, begon hij naast zijn taak als schoolmeester, een winkeltje. Gevolg hiervan was dat hij op de duur zijn taak verwaarloosde. Hij voelde zich waarschijnlijk ook meer aangetrokken tot de handel. Klachten konden dan ook niet uitblijven. Toen hij dan ook op een dag eigenmachtig om één uur 's-middags de school dicht deed, de "ben" op de rug nam en de boer opging, deed dit de emmer bij de inwoners van Tilligte overlopen. Weer zetten ze zich in verweer. Ditmaal klampten zij daartoe burgemeester Mr. J. T. Roessingh Udink van de gemeente Denekamp aan. Deze schreef op 12 oktober 1833 aan de Schoolopziener te Almelo onder meer: "Het zou een zegen zijn voor Tilligte als hij geconstringeerd werd om zijnen post neer te leggen."

Van Blanken bedacht zich niet lang, toen hij hiervan kennis kreeg. Hij bedankte en vertrok naar het Dorp Denekamp; waar hij een winkel in kruidenierswaren startte.

Tilligte zat weer zonder schoolmeester. Wederom was er een vacature aan de Tilligter school.

Ja, hoe ging dat eigenlijk, zo'n benoeming van een onderwijzer? Tot dan was het steeds gebruik geweest, dat dit gebeurde door de Goedsheren en Eigengeërfdén (het bestuur) van de Marke. Zij waren het immers ook die de school bekostigden. Men pleegde bij markebesluit een commissie te benoemen van drie tot vier Eigengeërfdén. Deze waren dan bij het zogenaamd vergelijkend examen aanwezig.

Hierin was nu geleidelijk aan enige verandering gekomen. De school werd thans uit de gemeentekas onderhouden. Dus zou het benoemingsrecht ook bij de gemeente moeten komen, meende burgemeester Roessingh Udink. Bij brief van 7 februari 1834 maakt hij zijn gevoelens hieromtrent kenbaar aan de Gouverneur van

de provincie Overijssel (vergelijk met de huidige Commissaris der Koningin). Met name in dit geval van Tilligte zou het zeer wenselijk zijn dat het gemeentebestuur het benoemingsrecht zou krijgen. Want de Eigengeërfdn van de Marke hadden al iemand op het oog, die deze post naar hun opvatting mooi zou kunnen vervullen. Maar volgens Roessingh Udink was deze persoon "op verre na niet de knapste".

Roessingh-Udink was er van overtuigd dat de marke zelf een persoon wilden benoemen, die dan de katholieke godsdienst zou belijden.

Hij vraagt de gouverneur dan ook of het benoemingsrecht niet aan de gemeente Denekamp kan worden toegekend. Voor zover hij heeft kunnen nagaan hebben de Eigengeërfdn geen recht van collatie.

Uit de reactie (14-5-1834) van Gedeputeerde Staten van de Provincie Overijssel blijkt dat deze de mening van de burgemeester delen.

Ondertussen had de schoolopziener van het 4e district, E.D.van Lennep, (1787-1851; doopsgezind predikant en schoolopziener te Almelo) ook al van zich laten horen. Op 20 februari 1834 vraagt deze of er in verband met de vacaturevervulling in Tilligte wel aangedacht wordt een markevergadering te houden. Wanneer dit namelijk achterwege zou blijven, zou de wettigheid van een zogeheten vergelijkend examen wel eens betwist kunnen worden. Verder was het voorschrift dat de oproeping van sollicitanten ook in de Zwolsche Courant moest worden geplaatst. De schoolopziener stelt het op prijs de sollicitatie te zijner tijd te ontvangen.

Hoewel de oproeping nog niet in de Zwolsche Courant had gestaan -de burgemeester verplichtte zich dit eerstdaags te doen- waren er al wel belangstellenden voor de onderwijzerspost in Tilligte. Roessingh Udink zendt de schoolopziener al op 25 februari stukken van sollicitanten en wel de volgende:

1. Brief van L.Ellen, met een attest van de schoolopziener van Delden, alsmede een referentie van de onderwijzer F.de Haan te Deventer.
2. Brief van G.Schoonhoven, met een akte van toelating tot schoolonderwijzer van de vierde rang. Hierbij gevoegd was voorts een attest van de schoolopziener G.Sleen, alsmede een certificaat van goed gedrag.
3. Brief van J.M.Molthof.
4. Brief van C.Hoffman.

Verder deelt de burgemeester mee dat de ondermeester van Noord Deurningen, A.Ikink, ook te kennen had gegeven belangstelling voor deze post te hebben. Deze bezat de vierde rang.

Tenslotte vraagt hij de schoolopziener om gedurende het bestaan van de open post in Tilligte een tijdelijk onderwijzer aan te stellen.

Nu moest burgemeester Roessingh Udink eerst eens zien, dat er een markevergadering of holtink werd gehouden. Op 6 maart 1834 benadert hij hierover de administrateur van de Domeinen te Arnhem. Deze fungeerde als markerichter. Roessingh Udink schrijft onder meer, dat de school in Tilligte al sedert december 1833 geen onderwijzer meer heeft.

Omdat nu dan binnen een maand het vergelijkend examen zou moeten plaatsvinden, verzoekt de burgemeester om binnen die termijn een holtink te beleggen ten einde enige gewaarden uit de marke aan te wijzen.

De opzichter van de Domeinen, Wilmink te Weerselo, stelt de burgemeester ervan in kennis dat het in de bedoeling ligt om op 1 april 1834 een holtink te houden, en wel om tien uur 's-morgens op het erve Aarnink.

Hiervan wordt op 25 maart 1834 de schoolopziener in kennis gesteld, met het verzoek een datum te willen bepalen voor het vergelijkend examen.

In het markeboek Lattrop-Tilligte staat over de holtink van 1 april 1834 het een en ander opgetekend.

Er werd dus gesproken over het benoemen van een commissie, welke de marke moest vertegenwoordigen bij het vergelijkend examen van de sollicitanten voor de

vacature van schoolonderwijzer. Tot leden van de commissie werden benoemd: Jan Hendrik Langkamp, Berend Kortink, Hendrikus Aarnink, Jan Hendrik Schulte en Hendrikus Scholtenhave. Deze commissie had als taak de minister een voordracht te doen.

De schoolopziener laat op 5 april 1834 weten dat hij voor wat betreft het tijdelijk vervullen van de vacature al direct aan de slag is gegaan. Het is hem gelukt een zeer geschikt persoon te vinden van de derde rang. Deze kan al uiterlijk 1 mei deze functie waarnemen. De dag van het vergelijkend examen zal hij spoedig meedelen.

Het feit dat pas op 14 mei 1834 uitsluitel werd verkregen over het benoemingsrecht zal er wel oorzaak van zijn geweest dat schoolopziener Van Lennep pas op 6 juni 1834 reageert. Hij deelt mee dat het vergelijkend examen in verband met "een uitstapje, hetwelk ik noodzakelijk naar Groningen moet maken" niet eerder dan in juli kan plaatsvinden. Van Lennep vindt dit overigens geen bezwaar: de school wordt goed waargenomen. Uitstel tot die tijd ondervindt dan naar zijn mening ook geen nadeel.

Ruim een maand later, op 9 juli 1834, komt de schoolopziener met enkele datums, waarop een vergelijkend examen zou kunnen plaatsvinden. Tevens zendt hij de sollicitatiestukken terug, behalve die van L. Ellen, welke te kennen had gegeven van mededinging af te zien. De burgemeester wordt verzocht de sollicitanten op te roepen; de beste tijd is volgens de schoolopziener 's-morgens om tien uur. Hij wijst er nog op dat sollicitant Olthoff zich dient te voorzien van een attest van de schoolopziener van zijn district, omtrent "zijn bevoegdheid tot geven van goed praktisch en klassikaal onderwijs".

Schoolopziener Van Lennep twijfelt er namelijk aan of een dergelijk attest wel verstrekt zal worden. Aan het eind van de brief vraagt hij burgemeester Roessingh Udink nog om een persoonlijke gunst. Van Lennep zou het op prijs stellen als de burgemeester een bijgevoegde brief zou willen afgeven aan Wubben en deze tevens verwittigen van de dag van het vergelijkend examen, opdat Van Lennep dan tevens de grasverpachting van de Hagelmeyen kon regelen.

Op 11 juli 1834 zegde Roessingh Udink dit toe. Tevens stelt hij de schoolopziener ervan in kennis dat als datum is gekozen voor 23 juli 1834, 's-morgens om tien uur, ten huize van de logementhouder Kock, in de Zwaan, te Denekamp.

De volgende dag roept hij de sollicitanten als volgt op.

"Ik heb de eer uwe te informeren, dat het vergelijkend examen van sollicitanten naar de vacature schoolonderwijzerspost te Tilligte zal plaatshebben in het Dorp Denekamp op den 23 dezer maand des voormiddags ten tien uren ten Huize van den Logementhouder A.Kock in de Zwaan, wordende diegene der sollicitanten, welke hunne bewijsstukken, nog niet mochten hebben ingezonden verzocht dezelve als dan mede te brengen".

Deze brief was gericht aan: G.Schoonhoven te Zwolle, G.Hoffman te Enschede, J.M.Olthoff te Luttenberg, A.Ikink te Denekamp en C.Scholten waarnemend schoolonderwijzer te Tilligte, geboortig uit Groningen.

Eindelijk vond dan op 23 juli 1834 het vergelijkend examen plaats. Er waren slechts twee kandidaten komen opdagen.

De uitslag hiervan was als volgt.

Cornelis Scholten: 21 jaar; tijdelijk standplaats Tilligte; derde rang; onderwijs in opvoedkunde goed; lezen goed; schrijven goed; rekenen goed; taalkunde goed; drie gebreken bij het opstel.

Albertus Ikink: 35 jaar; ondermeester te Noord Deurningen; vierde rang; onderwijs in opvoedkunde matig; lezen slecht; schrijven matig; taalkunde matig; rekenen slecht; zes gebreken in het opstel.

Van dit vergelijkend examen is een procesverbaal opgemaakt dat luidt als volgt.

"Door het bedanken van Hendrik Jannes van Blanken, de post van Schoolmeester te Tilligte opengevallen zijnde, is men na behoorlijke aankondiging in de nieuwe Bijdragen in Overijsselsche Courant, op den 23 July deses Jaars overgegaan tot het houden van het vergelijkend examen ter wedervervulling van dezen post.

Tot het zelve hadden zich aangeboden zes sollicitanten, waarvan echter slechts twee zich ten examen gesteld hebben, wier namen en rang enz. op de bijgaande verg elijkend Tabel voorkomen.

Hetzelve nam des morgens om tien uren eenen aanvang en werd door den Schoolopziener des districts tot des namiddags ten twee uren voortgezet in tegenwoordigheid van den Heer Burgemeester en verdere Leden van den raad der Gemeente Denekamp.

Als toen de District-Schoolopziener voor zich in staat zijnde, om over de bekwaamheden der adspiranten behoorlijk te kunnen oordelen, stelde hij daarop aan voornoemden Heer Burgemeester en verder Leden van den gemeenteraad voor of zij wenschten dat het examen nog verder voortgezet wierd en hierop ten antwoord ontvangen hebbende dat zij met de vereischte werkzaamheden tevreden waren, wierd het gehouden examen voor geeindigd verklaard.

En is hiervan dit proces-verbaal opgemaakt en door den Schoolopziener, den Heer Burgemeester en verdere Leden van den gemeenteraad geteekend in duplo.

Aldus gedaan te Denekamp den 23 July 1834.

De Schoolopziener in het 4e district van de provincie Overijssel.

get. E.D. van Lennep

get. J.T.Roessingh Udink, burgemeester

get. S.Hellendoorn)

H.Elferink) assessoren

E.Scholte")

De vergelijkende tabel is hiervoor reeds weergegeven. Toen de uitslag -nogal overduidelijk- bekend was, werd C.Scholtens tenslotte door de gemeenteraad benoemd.

De feitelijke benoeming vond plaats in de vergadering van de raad, welke plaatsvond op 16 oktober 1834.

Hierbij waren aanwezig als voorzitter burgemeester J.T.Roessingh Udink; als assessoren H.Hellendoorn en H.Elferink; en als leden: E.Scholte, J.H.Wiegink en J.Zwiep.

Cornelis Scholtens werd aangesteld als gewoon onderwijzer op een landstractement van f.90,-- per jaar en f.120,-- aan schoolpenningen per jaar.

Dat de eigenlijke aanstelling pas zoveel later plaatsvond hield verband met het feit dat eerst nog om authorisatie tot de aanstelling van C.Scholtens verzocht moest worden. Dit werd op 19 september 1834 door de minister van Binnenlandse Zaken verleend.

Hieruit blijkt wel hoe ingewikkeld het allemaal in elkaar zat.

Alles was nu achter de rug, dat wel. Maar de Schoolopziener had natuurlijk ook kosten gemaakt. Daarvoor stuurde hij een declaratie voor een totaalbedrag van f.12,--.

En als men dan denkt dat de gemeente dit zomaar zou betalen, dan heeft men het mis. Nee, daarvoor moest eerst weer toestemming gevraagd worden aan Gedeputeerde Staten. Dit werd tenslotte op 18 december 1834 verkregen.

Overigens: twaalf gulden was in die tijd ook een flink bedrag!

In 1839 woonde meester Scholtens(in een optrek?) bij landbouwer Gerrit Jan Graal in Tilligte. Het volkstellingsregister van dat jaar vermeldt daar dan: Cornelis Scholtens, 26 jaar, onderwijzer, protestant; diens vrouw Hendrika ten Klei, 26 jaar, geboren te Hoogeveen. Ze hadden toen een drie-jarige dochter Wibbena Margaretha en een zoon genaamd Gerrit Jan van één jaar.

Erg lang heeft Tilligte overigens van deze Scholtens geen voordeel mogen genieten.

Want in 1841 wordt er melding van gemaakt dat "den Schoolonderwijzer te Tilligte, Cornelis Scholtens, in eenen ergen graad van krankzinnigheid verkeerd".

Aldus schrijft burgemeester Hendrik Warnaars aan de Schoolopziener in het district van Overijssel. Warnaars is zelfs zo vertwijfeld in een spoedige hervatting van de werkzaamheden van Scholtens dat hij de inspecteur verzoekt om een waarnemer.

Scholtens is wel weer opgeknapt. Doch deze ziekte herhaalde zich later nog wel enkele keren weer.

Op 25 september 1856 is hij als gevolg van deze "geestesziekte" overleden. Zijn opvolger werd Hermannus Frederikus Iking.

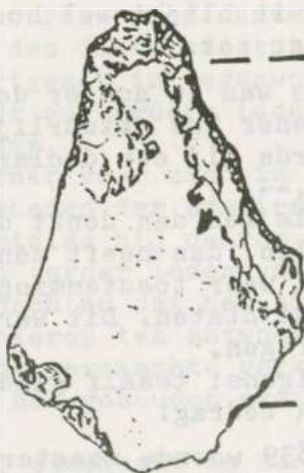
geraadpleegd:

- Gemeentearchief Denekamp
- Archief marke Tilligte.

1

de vuistbijl die in
Mander is gevonden

J.V.

twee vuurstenen met
"natuurlijke bewerking"

Aan de steile hellingen in het Neanderthal vlakbij Düsseldorf bevonden zich oorspronkelijk verschillende grotten die langzamerhand ten offer vielen aan een steengroevebedrijf. De daarbij gevonden beenderen trokken al in 1856 zeer de aandacht van geologen. Landgenoten van Charles Darwin zagen in 1864 (drie jaar na Darwins "Origin of Species") als eersten de grote betekenis van deze vondsten. Een nieuwe mensensoort was ontdekt en kreeg de naam: Homo neanderthalensis. Ook in Engeland, België en in vele andere gebieden werden dergelijke vondsten gedaan. Door combineren van de vondsten ontstond er (globaal) het volgende beeld van deze mensensoort: De Neanderthalers leefden tussen 60.000 en 35.000 jaar geleden, een zeer koude en onaantrekkelijke periode voor Europa. Hun lichaamsbouw was gedrongen; zij hadden een laag voorhoofd en zware wenkbrauwbogen. De vuursteenbewerking was bij hen al uitstekend ontwikkeld. De mensen leefden in grotten en maakten waarschijnlijk jacht op mammoeten, wolharige neushoorns en allerlei kleiner wild. Ongeveer 35.000 jaar geleden stierf dit mensenras door onbekende oorzaak uit.

Lange tijd nam men aan dat de sporen van deze mensensoort niet tot in het Nederlandse gebied te vinden waren (behalve het uiterste zuiden). Pas sedert enkele jaren zijn vondsten van Noord Nederland bekend, die echter sinds het proces tegen de vinder T.J. Vermaaling weer sterk in twijfel worden getrokken.

Ik zelf kwam pas in 1980 voor het eerst met vondsten van dit Neanderthalras in aanraking. Ik kreeg toen een vuistbijl onder ogen, die door een jongen uit Ootmarsum te Mander gevonden was. (Zie tekening hiernaast). Aan het glanzende oppervlak en de afgesleten ribben zag je duidelijk dat het hier ging om een zeer oud vuurstenen werktuig. Direkt was mijn interesse gewekt. Stel je voor, ook in dit deel van Nederland was de geschiedenis van de mens met een slordige 50.000 jaar verlengd!!

Er volgden weken waarin ik enorm veel zocht naar spo-

ren, die de Neanderthaler achtergelaten zou kunnen hebben. En met succes, zo dacht ik! De ene vondst na de andere werd gedaan en kilo's stenen werden thuis netjes gerangschikt. Door ook veel over dit onderwerp te lezen, kreeg ik echter wel door, dat je niet elk vuursteentje, waaraan enige retouche (sporen van bewerking) valt op te merken, direkt als stenen werktuig kunt betitelen. De ruwe kanten aan de stenen zouden heel goed op natuurlijke wijze kunnen zijn ontstaan, en heel anders dan de werktuigen, die ik eerder gevonden had (en die ook uit veel latere tijd stamden) waren de werktuigen die de Neanderthaler had achtergelaten alleen daar te vinden, waar ook veel natuurlijke vuursteen voorkwam.

Toch liet ik mijn vondsten zien aan de provinciaal archeoloog, drs. Verlinde.

Deze had echter te weinig met dit soort stenen te maken gehad (wat achteraf gezien helemaal niet verwonderlijk is), dat ook hij geen uitsluitsel kon geven over de "echtheid" van de vondsten. Wel wilde hij graag een keer terugkomen in gezelschap van professor Stapert, een van de zeer weinige experts op dit gebied in Nederland.

Vol spanning wachtte ik op de komst van beide heren, terwijl de kilo's vuursteen klaar lagen. Enige verbazing was wel te bemerken, toen een vrij jonge man met lange haren en gekleed in een spijkerbroek binnentapte. "Is dat noe nen prefessor" zag ik anderen denken. Na enig praten bleek deze man degelijk kennis van zaken te bezitten. Tot mijn grote teleurstelling echter bleken alle door mij in weken verzamelde stenen volkomen "natuurlijk" te zijn, behalve een steentje dat keurig in een plastic zakje met naam vinder en vindplaats voor nader onderzoek werd meegenomen.

Een flop dus, die mij er echter niet van weerhouden zal om verder te zoeken naar sporen van de Neanderthaler in onze omgeving. Temeer daar de heer Stapert mij vertelde, dat er op dit moment in totaal in geheel Noord Nederland maar zestien stukken vuursteen gevonden zijn, die met zekerheid aan het Neanderthalras mogen worden toegeschreven. Van deze zestien stukken komen er acht uit Mander.

Het blijft dus een kwestie van zoeken in deze streken en we zullen vinden!

Wat de gevolgen zijn geweest van de aanbieding van het verzoekschrift aan Apostolisch Vicaris, Cesar Brancadoro, door Bentinck en de zijnen is onbekend. Het is zelfs niet vaststaand of het smeekschrift ook werkelijk is aangeboden. Wel is de Apostolisch Vicaris nog op visitatiereis geweest in Ootmarsum aan het einde van het jaar 1794 en heeft hij er het vormsel toegediend.

De troebelingen van het uitbreken van de vijandigheden met Frankrijk, waar de revolutie inmiddels een feit was, lieten ook de Nederlanden niet onberoerd. Hoewel de beruchte Drost van Twente, Sigismund van Heiden Hompesch, al in juni 1790 was overleden, bleven de katholieken van Twente vooralsnog met argwaan en onredelijkheid door de wereldlijke overheden behandeld. De tijdelijke drost Palthe legde nog in april 1795, onder het bewind van de Bataafse Republiek, aan de pastoor van Ootmarsum een boete op van 1000 ducaten. De reden hiertoe was het feit, dat hij een naar Duitsland gevluchte (uitgewezen) Franse priester, genaamd Petit, op de pastorie liet overnachten en 's-morgens een stille mis had laten lezen.

In 1796 is dan vermoedelijk Herman Otto Bentinck tot Brecklenkamp overleden. Zijn weduwe verkocht de familiehavezathe in Brecklenkamp aan Levin van Elverfeld te Langen. Wat er gebeurd is met de slotkapel en de eventuele inventaris is niet bekend. Het ligt echter wel voor de hand, dat de zuster van Herman Bentinck op Beugelskamp en zijn oomzegster op Huize Heeckeren te Goor zich over de roerende goederen van de familie ontfermd hebben. Een aanwijzing hiervoor is gelegen in de rijke verzameling akten van Huize Brecklenkamp in het familiearchief van de nakomelingen van Van Raath van Beugelskamp.

Eerst in 1810 wordt de oude kerk van Ootmarsum aan de Katholieken teruggegeven. Dit gebeurt onder het bewind van koning Lodewijk Napoleon, terwijl hij een tocht door Twente maakte.

In juli 1810 wordt het Nederlandse koninkrijk onder de Franse keizerskroon gebracht als een echte Franse provincie. Keizer Napoleon grijpt in in het kerkelijk leven. Opnieuw staan de katholieken onder druk. In de katechismus wordt een hoofdstuk gewijd aan de plichten jegens de keizer. De mis en de biecht komen onder staatstoezicht en de priesters worden gedwongen strikte gehoorzaamheid aan de keizer te beloven. Er wordt een burgerlijke stand ingevoerd, kerkelijke huwelijken mogen pas gesloten worden, nadat het eerst voor de "Maire" of een andere fungerende ambtenaar van de burgerlijke stand tot een huwelijk is gekomen. Borelingen en overledenen worden verplicht van overheidswege geregistreerd.

Lattrop en Breklenkamp zijn op dat moment marken in de gemeente Ootmarsum. Als keizer Napoleon zijn Russisch avontuur met een nederlaag heeft moeten bekopen, is zijn rijk praktisch ten einde. Reeds op 30 november 1813 komt de prins van Oranje weer terug naar de Nederlanden om het landsbestuur op zich te nemen. Napoleon wordt verbannen naar Elba. In maart 1815 wordt de prins tot koning Willem I geproclameerd en op zondag 18 juni van datzelfde jaar wordt dan Napoleon, die Elba ontvlucht was, definitief bij Waterloo verslagen. In de nieuwe grondwet van het Koninkrijk der Nederlanden wordt godsdienstvrijheid vastgelegd. Dit laatste moet de katholieken van Lattrop en Breklenkamp nieuwe moed gegeven hebben.

Op 2 juni 1816 richtten zij het volgende schrijven tot de koning:

"

2 juni 1816, nr.39

Aan Zijne Majesteit den Koning
der Neederlanden, Hertog van
Luxemburg etc.etc.

Sire!

Het is met een uwe Majesteit verschuldigde eerbied, dat de Roomsche Katholyke boermannen of ingezetenen der buurtschappen of wijken Lattrop en Breklenkamp gelegen in de Gemeente van Ootmarsum, Arrondissement Almelo, Provincie Overijssel, de vrijheid nemen uwer Majesteit ootmoedig voor te dragen,

dat zij reeds sedert een reeks van jaren hunnen godsdienst in een bewoond boerenhuis hebben moeten verrichten, ja tusschen en naast de koeyen en paarden en ander vee des bewoners de plechtigheid van denzelven hebben moeten uitoeffenen en alsnog moeten uitoeffenen Dat uit hoofde van den verren afstand van de parochiekerk te Ootmarsum, waartoe zij behooren en waarvan enigen hunner één, ja ook anderen circa twee uren gaans verwijderd zijn, op Zon en heilige dagen, tegen eene redelijke betaling uit hunne wijken te vinden, in genoemde boerenhuis door den pastoor of kapellaan van de parochiekerk van Ootmarsum de godsdienstoeffening word waargenomen-

dat voorts nog tot groter ongemak der Requestranten voor enigen tijd door de opheve van het Klooster Frenswegen in 't naburig Graafschap Bentheim, waarheen vast de meesten hunner in een goed half uurtje koomen konden, hen van dien kant nu alle gelegenheid is benoomen in een passend kerkgebouw hunnen God te vereeren, en hen dus niets is overgebleven, dan langs den verren, en bij den wintertijd door het hoge water, hetwelk de uitstroming van den Rivier den Dinkel menigmaal veroorzaakt, dikwijls ongemakkelijk te passeren, de weg naar Ootmarsum ter kerke te gaan of in den gemelde boerenwoning, welke alhier naar landsgebruik de woning der huislieden en de stalling van 't vee zonder afscheiding of tussenmuur bevat, en dus onmiddellijk bij en in bijwezen van paarden en koeyen de heilige Mis en Predik bij te wonen- dat zij Rekwestanten zij tot dusverre nog altoos zo goed mogelijk in dit ongemak geschikt hebben, terwijl de kerk op voornoemde klooster Frenswegen, hen nog altoos eene zeer geschikte en veel passender gelegenheid tot godsdienstoeffening aanbod, welk laatste dan ook bepaald de reden moet geweest zijn, dat der rekwestanten voorzaten geen verzoek tot het bouwen van een kerkhuis, welks bekostiging zij te dragen, dan ook niet vermogend genoeg waren, gedaan hebben.

Daar nu echter hen Rekwestanten gezegde schoone

gelegenheid van Frenswegen, alwaar nu geen kerk meer gedaan word, ganschelijk is benomen en wel ook deze winter bijzonderlijk het hoge water den weg naar Ootmarsum eenigen tijdlang zodanig had verdorven, dat de dienstdoende priester van Ootmarsum niet dan met het groots ongemak naar Lattrop heeft kunnen gaan, iets hetwelk bij de Roomsche Katholicken, zoo als bekend, een bepaald kerkengebod is, zo is het dat de Supplianten zich uit hoge nood gedwongen gezien hebben om eindelijk tot het bouwen van een voor hen passend Kerkhuis te besluiten, 't welk dan in de eerst genoemde wijk Lattrop op de meest geschikte plaats zoude worden gesticht. En zulks wel zonder het minste prejudice van de rechten om aldaar dienst te doen, van den pastoor te Ootmarsum-

Vermids echter de meeste Roomsche Katholicken inwoners der genoemde wijken Lattrop en Breckenkamp zeer geringe landlieden zijn en men dus niet in staat is de kosten tot de opbouw dier kerk (:welke hoewel derhalve niet groot behoeft te zijn; met het aldernoodzakelijkste Ameublement door deskundigen op f.6000,-- opgeschat worden:) te kunnen dragen, nog bijeen brengen.

Zo is het dat de Suppleanten in de volle overtuiging van Uwer Majesteits redelijke denkwijze en weldadigheid, ja welwillendheid tot alles wat den godsdienst dit hoogste en allerwichtigste voorwerp voor den Christen kunne bevorderen en aan de oeffening derzelven allen gepasten luister kunne bijzetten; en in het bepaalde vertrouwen van onder Uwe Majesteit's Regeeringsvorm, gebouwd op gelijke rechten nopens den godsdienst en onder de welke der burgeren rechten ook in het voorname opzigt van den godsdienst zijn gelijke gemaakt en tot die grondbeginselen teruggebracht, die op het recht der volken en der maatschappijen berusten, en wier hoofdgronden in alle gelijke rechten van den mensch in solveren, in hun zo redelijk verzoek zullen worden verhoord-

Zo is het, in dit gegronde vertrouwen dat de Rekwestranten de vrijheid nemen in dezen met diepen ootmoed Uwen Troon te naderen met eerbiedigste verzoek-
dat het Uwe Majesteit goedgunstig moge behagen uit besef der hierboven maar loutere waarheid aangevoerde en zo billijke reden aan hen Requestranten tot den opbouw van het bedoelde Kerkhuis voor zodanige som uit 's lands kas of uit enig ander fonds te willen tegemoet, als Uwe Majesteit in aanmerking van der Supplianten onvermogen in Uwer Majesteit hoge en zo prijsenswaardige gepaste midadigheid zal goedvinden te bepalen, ofte zulks onverhoopt niet konde geschieden hen alsdan eene collecte ten bedoelde einde in het Rijk of in alszelfs Noordelijke Provinciën goedgunstig te willen permitteren.

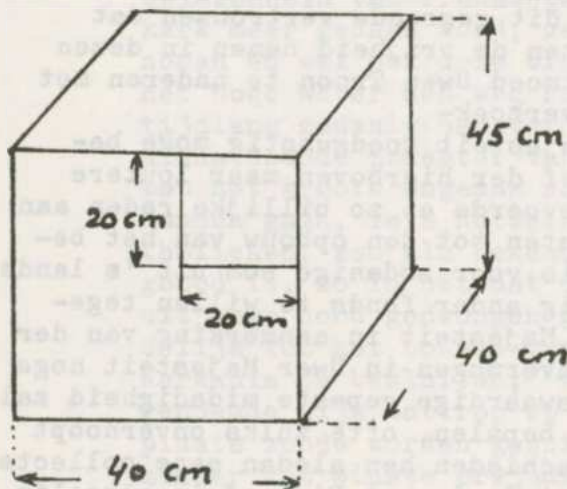
Vermits zonder Uwer Majesteits ondersteuning zij Rekwestanten nimmer een kerkje bekomen kunnen, maar in hun vorig waarlijk beklagenswaardig ongemak in aanzien hunner godsdienst-oeffening bepaald moeten voorblijven-
De tijd tot het bouwen thans de beste zijnde doet de Supplianten zoo vrijmoedig zijn om ene spoedige en zo gunstige mogelijke despositie op het nedigst imploreeren.

Nimmer zullen de Rekwestranten ophouden om dankbaar en erkentelijk voor uwer Majesteit's goedgunstig te verleenen gifte en ondersteuning hunne vereenigde vuurige gebeden niet alleen op bepaalde tijden in gemelde te bouwen nieuwe kerk, maar ook van heden af tot den Aller Hoogsten op te zenden ter afsmeiking van derzelfs beste Zegeningen en over Uwer Majesteit's geëerbiedigde persoon en Vorstelijke familie 't Welk doende

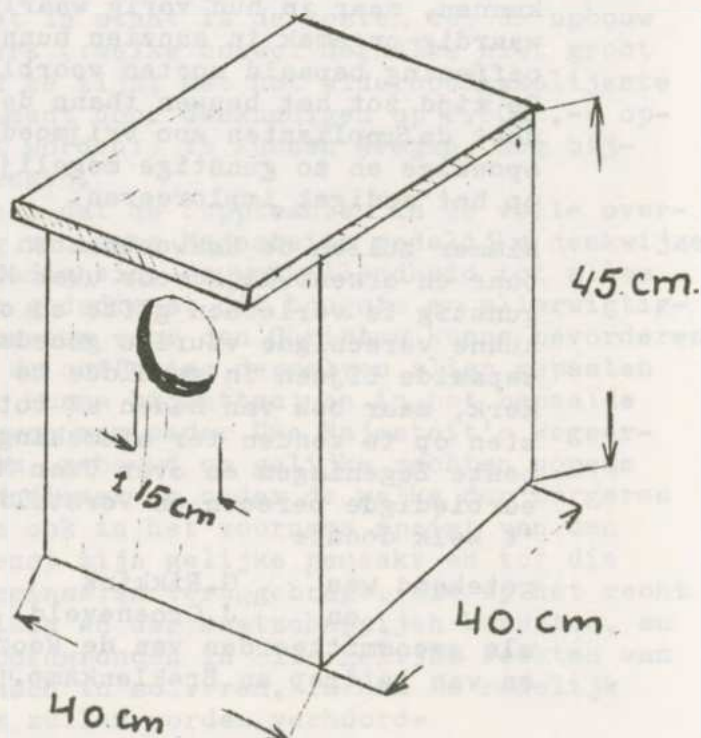
getekend was G. Rikkink
en J. Groeneveld

als gecommitteerden van de Rooms Kath. Ingezeten-
en van Iattrop en Breklenkamp."

model A

voor Valken
en
Uilen

model B

De werkgroep Flora en Fauna van Heemkunde heeft zich het lot van uilen en valken in en rond Denekamp aangetrokken. Men is van mening dat boeren geholpen moeten worden om de schadelijke muizen in toom te houden.

Hierbij wordt gedacht aan het opnieuw scheppen van nestgelegenheid voor muizenvangers bij uitstek, namelijk uilen en valken.

Maar om deze kasten te kunnen maken is hout nodig, brede dunne planken. Belangstellende boeren wordt dan ook gevraagd hiertoe enig hout beschikbaar te stellen. Men kan zich hiervoor in verbinding stellen met W.Nijhuis, Kasteellaan 4 of met mij (Jos Bruns, Priorweg 3 te Denekamp; tel.: 05413-2649).

Ik ben graag bereid om van uw eigen hout voor deze vogels een broedkastje te maken. Het hout wordt bij u opgehaald, de broedkast wordt gemaakt en zo u dat wilt, kunt u behulpzaam zijn bij het ophangen van het kastje ergens bij uw boerderij, op een rustig plekje.

Laten we trots zijn op de natuur in Twente en laten we ervoor zorgen dat hiervan ook in de toekomst nog te genieten is, zodat ook onze kinderen straks kunnen leven in een gezond en mooi Twente.

Hier moet dan ook hoognodig wat aan gedaan worden. Deze vogels gebruiken deze kasten graag, nu ze nog maar zelden over een natuurlijke broedplaats kunnen beschikken. Zoals ook in het verhaal van de heer Nijhuis is te lezen, bestaan de natuurlijke broedplaatsen voor bijvoorbeeld de kerkuil uit holle bomen, oude schuren en dergelijke. De "schöp" is in deze tijd van loopstallen overbodig geworden. Met als gevolg dus dat de broedmogelijkheden erg schaars zijn geworden.

Helpt u heemkunde en daarmee de uilen en de andere vogels een handje en reageer op deze oproep. Het staat er niet voor niets. Informeert u ook eens bij kennissen of vrienden.

Maar.....u kunt natuurlijk zelf ook de handen uit

de mouwen steken; u kunt natuurlijk zelf ook proberen iets goeds te doen voor de natuur. U zult er stellig veel voldoening in vinden. Als u goed nadenkt zult u ongetwijfeld wel iets kunnen bedenken; u besteed uw vrije tijd hiermee tegelijkertijd op een bijzonder creatieve en erg zinvolle wijze. Zo zou u ook zelf nestkastjes kunnen maken. Ja, waarom niet?

In de zomer kunt u dan genieten van de vogels, die er hun nest in hebben gebouwd. Eerst kunt u zien hoe het mannetje het vrouwtje in de nieuwe broedgelegenheid probeert te lokken. Vervolgens kunt u de vogels het nestmateriaal zien aanslepen. Enkele weken later ziet u hoe ze onvermoeibaar allerlei insecten aanslepen om de hongerige jongen zo gauw mogelijk groot te voeren.

Op deze wijze houden we als toegift de insectenwereld ook nog in de hand; we zorgen zo voor een natuurlijk evenwicht.

Want laten we wel bedenken: wie het kleine niet eert, is het grote niet waard.

Toe, kom eens langs of pak de telefoon eens. U weet het adres: Priorweg 3, Denekamp; tel (05413)2649.

Jos Bruns.

Le könnt aait nich zegg'n, waj wilt.

Hiervoor hebt u in de rubriek "aandacht voor" kunnen lezen over een "Ikonen-expositie" in Huize Keizer. Toegezegd is dat er in een artikel in dit blad nader zou worden ingegaan op de geschiedenis van de Ikonen-kunst. Welnu, hier volgt dan een beknopte uiteenzetting.

De Ikonenkunst reikt terug tot in de derde en vierde eeuw en heeft haar inspiratie gevonden in de laat-antieke overlevering, fresco's en miniaturen en heeft technisch gezien in de "mummieportretten" in Egypte haar "gezicht" gevonden.

Op panelen met was bestreken werden met gloeiende stiften gelijkende portretten van de overledene gebrand. Uit deze techniek ontwikkelde de gedachtenis-Ikoon van martelaren en heiligen.

Pelgrims naar heilige plaatsen hebben altijd graag een herinnering meegebracht. Zo kwamen de gedachtenis-Ikonen uit die tijden in omloop.

Een grote bijdrage in de ontwikkeling van de Ikonenkunst hebben de zogenaamde keizersportretten geleverd. Oude kerkvaders hebben van deze keizersportretten gezegd, dat hierin de idee en de gestalte aanwezig was. In deze samenhang gezien is het niet verwonderlijk, dat bij Christenen de wens opkwam om Christus af te beelden, de Moeder Gods en de heiligen en martelaren. Volgens de oude legenden zou Christus zelf de eerste Ikoon hebben geschilderd en Sint Lucas, de Evangelist, die van de Moeder Gods.

Het Concilie van Efese in het jaar 431 heeft door het dogma "Maria is de Moeder van God" Maria grote aandacht gegeven. Daarna is er sprake van een snel-groeiende verering voor Maria en de heiligen. De verspreiding van de Ikonen en de verering hiervan is in die tijd sterk bevorderd door de monniken, die de wanden van kerken en kloosters met afbeeldingen van Christus, de Moeder Gods en de heiligen bedekten.

Door oorlogen en brand is van deze Ikonen weinig overgebleven. In het Katharina-klooster op de berg "Sinaï"

bevinden zich de oudst bewaarde vormen.

Pas vanaf ongeveer de negende eeuw is het mogelijk in de Ikonenkunst bepaalde trekken te preciseren en kan gesproken worden van de Byzantijnse School. Belangrijke Scholen in de Ikonenkunst zijn verder geweest de School van Kiew, van Jaroslaw, van Moskou, de School der Stroganows en der Tsaren.

In de vorige eeuw zijn, om aan de vraag te voldoen, Ikonen, om zo te noemen, aan de lopende band gemaakt. Helaas vertonen deze niets van de wonderschone Ikonen.

iets over de theologische beschouwingwijze

De Ikonen zijn cultus-voorwerpen, kerkelijke sacramentalia en dus gebonden aan de liturgische traditie. Eeuwenlang is de Ikonenschilderkunst beoefend door monniken. In latere tijden is deze kunst ook door leken beoefend.

Ikonen brengen ons, bij aandachtige beschouwing, in contact met het Eeuwige. Zij trekken als het ware de Hemel naar beneden. Het zijn gebeden in kleuren en verbeelden op heel bijzondere wijze het voorgestelde. De Ikonen worden daardoor tot mysterie en tot voorwerp van bijzondere verering.

De Ikonenschilder schrijft in kleuren het Evangelie, het gehele Heilsgebeuren, maar moet zich echter wel houden aan de traditionele canon.

In het jaar 1551 bij de Synode van Moskou is nog officieel bepaald dat Ikonen, naar eigen fantasie geschilderd, verwijderd moesten worden.

In de Ikonostasis -dit is de Wand van Ikonen tussen de altaarruimte en de ruimte waar de gelovigen zich bevinden- komt de liturgische functie zeer sterk tot uitdrukking. Deze Beeldenwanden zijn als "Vensters op de Eeuwigheid". Grote Kerkvaders hebben onder andere het volgende van Ikonen gezegd: Ikonen brengen de Evangelische Boodschap aan de mensen van nu; Ikonen zijn een middel om God meer nabij te komen; Ikonen zijn geurende bloemen uit het herstelde paradijs.

De uitspraak op de Synode van Constantinopel in het jaar 869 mag ons profetisch in de oren klinken.

"Wee hen, die de Heilige Ikonen niet gezien en vereerd hebben want zij zullen de Heer niet herkennen bij zijn terugkeer." Maar het zal ons toch aan het nadenken zetten.

iets over het esthetisch bekijken van Ikonen

Eigenlijk mag men niet spreken van bekijken, doch van beschouwen. Goede Ikonen zijn kunstwerken en mogen natuurlijk esthetisch bekeken worden. Kunsthistorisch gezien kunnen goede Ikonen uit het Oosten vergeleken worden met de allerbeste religieuze kunstwerken uit het Westen.

De canon, waarover reeds is gesproken, is er waarschijnlijk de oorzaak van geweest dat de Ikonen zeer lang door de Christenen uit het Westen niet goed begrepen zijn. Gelukkig is de belangstelling in de laatste tijd steeds meer groeiende.

de verveerdiging van Ikonen en gebruik van materialen

Al heel vroeg werden nauwkeurige regels gegeven. Bijvoorbeeld welke gedeelten uit een heiligenleven afgebeeld mogen worden, de opstelling van de figuren, hoe de kleding moet zijn en hoe de omgeving eruit moet zien. Een Ikonenschilder moet wel kwaliteiten hebben op het terrein van vrij tekenen en schilderen. Nadat hij zich hierin heeft bekwaamd en een Ikoon wil gaan schilderen zal hij tot God bidden dat Hij zijn ziel zal binnendringen. Daarna zal hij zich tot een priester wenden en deze zal voor hem bidden.

De Ikonenschilder zal dan eerst de plank, het paneel in gereedheid moeten brengen. Een harsvrije houtsoort wordt hiervoor gebruikt zoals eik, berk of els. Op deze plank wordt een rechthoek afgetekend, die enkele centimeters binnen de buitenranden blijft. De aangegeven rechthoek wordt daarna uitgehold. In de achterkant worden twee wiggen aangebracht om kromtrekken te voorkomen.

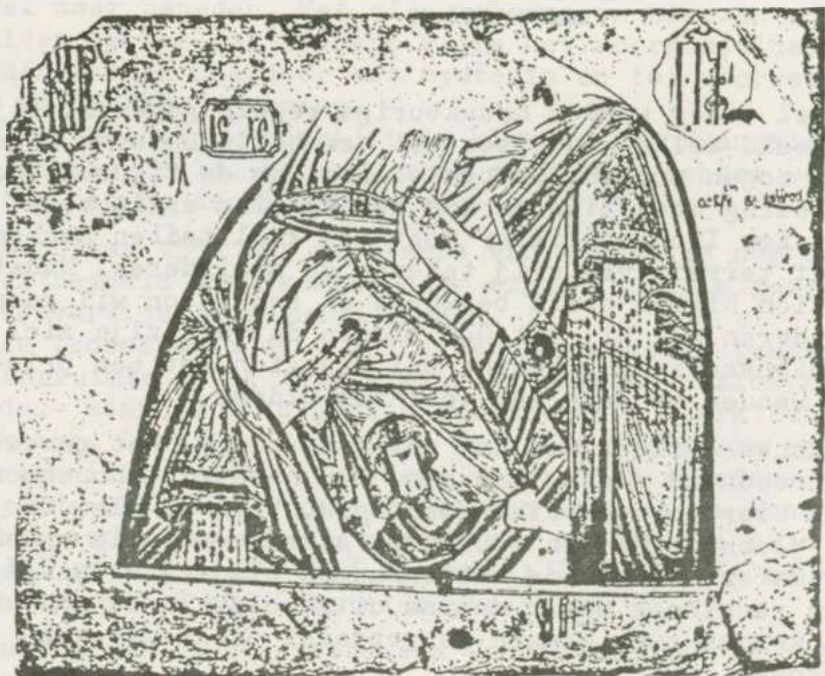
Het paneel wordt meestal binnen deze rechthoek met linnen beplakt. Het oppervlak wordt daarna in een langdurige bewerking glad gemaakt, waarna de tekening "geschreven" wordt. Dan wordt bladgoud aangebracht, terwijl eveneens de achtergrond wordt beschilderd. De Ikonenschilder gebruikt eigeelverf met natuurlijke en organische verven. De voornaamste kleuren die worden gebruikt zijn: oker, amber, groene aarde, kopergroen, kraplak en loodwit. Na droging wordt de Icoon afgewerkt met een mengsel van harsen, de zogenaamde olifa.

Het meest karakteristieke van de Ikonenkleuren is de on-aardse, transcendente, lichtende kracht.

In de lichtende kleurenrijkdom breekt jubelend de vreugde los over de verlostte wereld: "Het is als staan wij boven ieder schepsel, boven mensen, vogels, dieren en demonen, boven elk geschapen ding".

Met grote eerbied dient te worden gezegd dat Ikonen zijn "Vensters op de Eeuwigheid".

W.A.Beekman

"geschreven" Icoon uit de 18e eeuw (Vladimirskaja)

wat biedt het lidmaatschap

Allereerst een gratis abonnement op ons vier keer per jaar verschijnend contactorgaan 't Onderschoer.

In het voor- en najaar een lezing of iets dergelijks. Deze bijeenkomsten vinden wisselend plaats in het dorp Denekamp en in de buurtschappen/kerkdorpen.

Verder een of twee keer per jaar een excursie.

De leden kunnen gratis boeken lenen uit de bibliotheek. Een catalogus wordt toegezonden.

Voorts bestaat de mogelijkheid tot actieve deelname aan de werkgroepen. Op verzoek wordt u graag nadere informatie toegezonden.

De contributie bedraagt voor 1981 minimaal f.12,50 voor leden woonachtig in de gemeente Denekamp; voor overige leden f.18,50.

Hierbij meld ik mij aan als lid van Heemkunde Denekamp.

O graag ontvang ik nadere informatie over deelname aan de activiteiten van de werkgroepen.

Ik wacht met betaling tot ik een accept-girokaart ontvang.

Naam :

Volledig adres :

.....

datum:

handtekening:

BESCHERMDE PLANTEN

Sinds 1973 zijn bepaalde planten in Nederland officieel als beschermd aangeduid in het Besluit Beschermde Inheemse Plantesoorten. Alle op deze lijst voorkomende planten staan hierna vermeld.

Daslook, Wolverlei, Zwanebloem, Klokje (alle soorten), Spaanse ruiter, Herfsttijloos, Zwolse anjer, Wilde kaardebol, Zonnedauw (alle soorten), Moeraswespenorchis, Blauwe zeedistel, Kievitsbloem, Gentiaan (alle soorten), Grote muggenorchis, Jeneverbes, Aardaker, Zomerklokje, Waterdrieblad, Beenbreek, Vleeskleurige orchis, Gevlekte orchis, Breedbladige orchis, Harlekijn, Rietorchis, Wilde marjolein, Knikkende vogelmelk, Gewone vogelmelk, Koningsvaren, Parnassia, Welriekende nachtorchis, Sleutelbloem (alle soorten), Veldsalie, Langbladige ereprijs, Maagdenpalm en Zinkviooltje.

Voorlopig zal er elk kwartaal één van deze planten afgebeeld en beschreven worden op de binnenkant van de omslagpagina hiernaast. Afbeelding en beschrijving overgenomen uit het Jaarboek Twente 1965.

Briefkaart

Voldoende
frankeren

Aan: Heemkunde Denekamp

Diepengoor 16

D e n e k a m p

Slentelbloem - *Primula veris* L. en *Primula elatior* Hill. - Ook Pannekoekje, Maartenbloem, Hollanderke, Aprilbleumke, Vrouwenoogjes en Pinksterbloem gelaten. De bloemen zijn geel, bloeien van maart tot mei; wordt ongeveer 20 cm hoog. Ze komen voor in rochtige loofbossen, in weilanden en langs de rietten.

De plant is zeldzaam geworden door uitgraven en overplanten in tuinen.

